

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Oude Houtmarktstraat 7 (Ieper, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2020B309
Februari - Maart 2020

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Aaron Willaert, Floortje Heirman

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2020

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksoopdracht.....	9
1.2.1	Doelstelling.....	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	10
1.3	Werkwijze en strategie.....	11
1.3.1	Methode.....	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie	11
1.3.4	Archeologische indicatoren.....	11
1.3.5	Verstoringshistoriek	12
1.3.6	Introductie tot het projectgebied	13
1.3.6.1	Ruimtelijke situering	13
1.3.6.2	Geplande werken.....	14
1.4	Assessmentrapport.....	19
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	19
1.4.1.1	Landschappelijke situering	20
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	24
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie.....	25
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	26
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis	27
1.4.2.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden.....	27
1.4.2.2	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	35
1.4.2.3	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	39
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen	44
1.5	Synthese.....	48
2	Bibliografie.....	49

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).	8
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).	13
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).	14
Figuur 5: Voorgevel bestaande toestand (Bron: Google Streetview 2018).	15
Figuur 6: Synthese geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).	16
Figuur 7: Fundering en rioleringsplan (bron: opdrachtgever).	17
Figuur 8: Doorsnede (bron: opdrachtgever).	17
Figuur 9: Grondplan (bron: opdrachtgever).	18
Figuur 10: Plan verdieping 1 (bron: opdrachtgever).	18
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	20
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	21
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).	21
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen met aanduiding van de profiellijnen (Bron: Geopunt).	22
Figuur 15: Profiellijnen hoogteverloop, W-O en N-Z (Bron: Geopunt).	23
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische kaart (Bron: Geopunt).	24
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische kaart (Bron: Geopunt).	25
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de bodemkaart (Bron: Geopunt).	26
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt).	28
Figuur 20: Microtopografische kaart met aanduiding van het alluvium (TERMOTE 1990, fig. 2)	35
Figuur 21: Ieper tijdens de 11de en 12de eeuw, (MUS 1998, fig. 2)	36
Figuur 22: De stadsontwikkeling van Ieper in de 11de-13de eeuw (DEWILDE 2015, 6).	
Legende: 1. Ieperlee; 2. Vallei van de Ieperlee, aangeplempt in 13A; 3. Sint-Maartensmotte en	

neerhof, 11B; 4. Omwalling van de Sint-Martinus en Sint-Pietersparochie (11de-12de eeuw).	38
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op het plan van Guillaume Du Thielt, 1610, naar een kopie van 1383 (bron: Stadsarchief Ieper).	39
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op het plan van Thevelin-Destrée, ca. 1500 (bron: Stadsarchief Ieper).	40
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op het plan van Braun & Hogenberg, ca. 1575 (bron: Stadsarchief Ieper).	40
Figuur 26: Projectgebied bij benadering weergegeven op de Sanderuskaart, ca. 1640 (Bron: Geopunt).	41
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).	41
Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1853 (Bron: NGI Cartesius).	42
Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart van maart 1918 (Bron: Memory Maps 20-28NW-6-200318-S-Railways).	43
Figuur 30: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).	44
Figuur 31: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1990 (Bron: Geopunt).	45
Figuur 32: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).	45
Figuur 33: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).	46
Figuur 34: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt).	46
Figuur 35: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).	47

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek..... 7

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens. 19

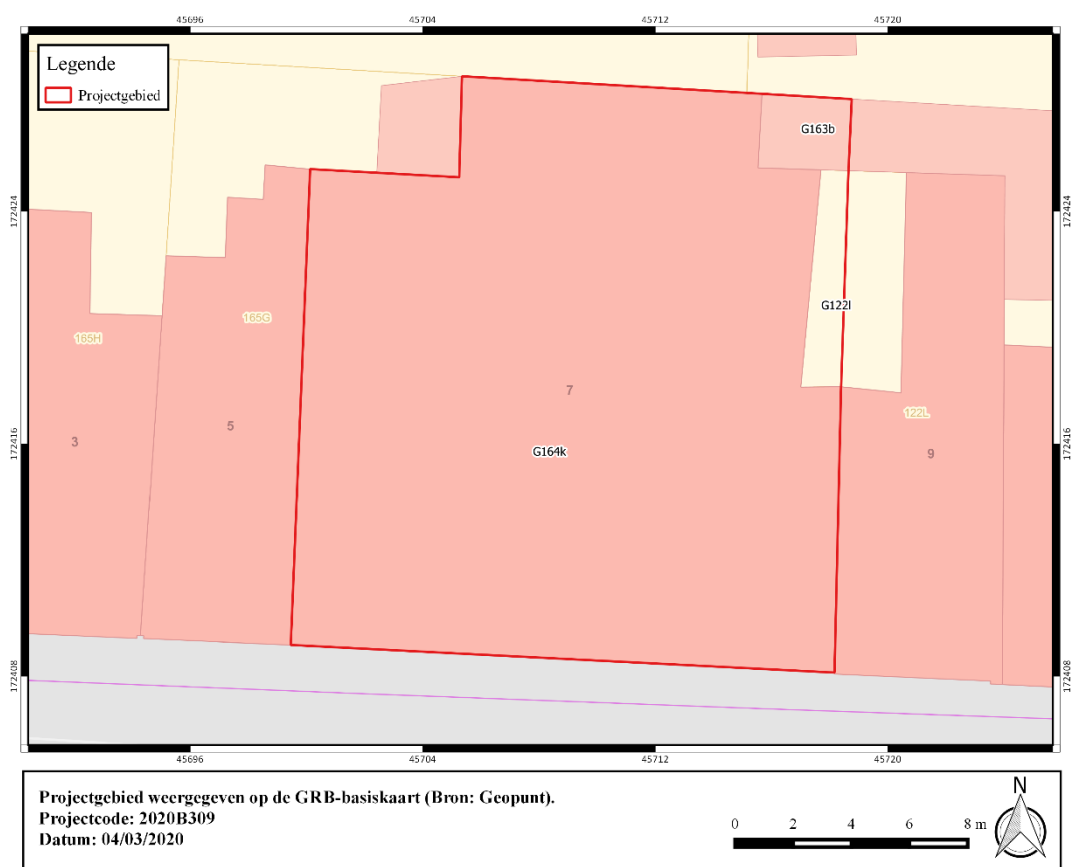
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

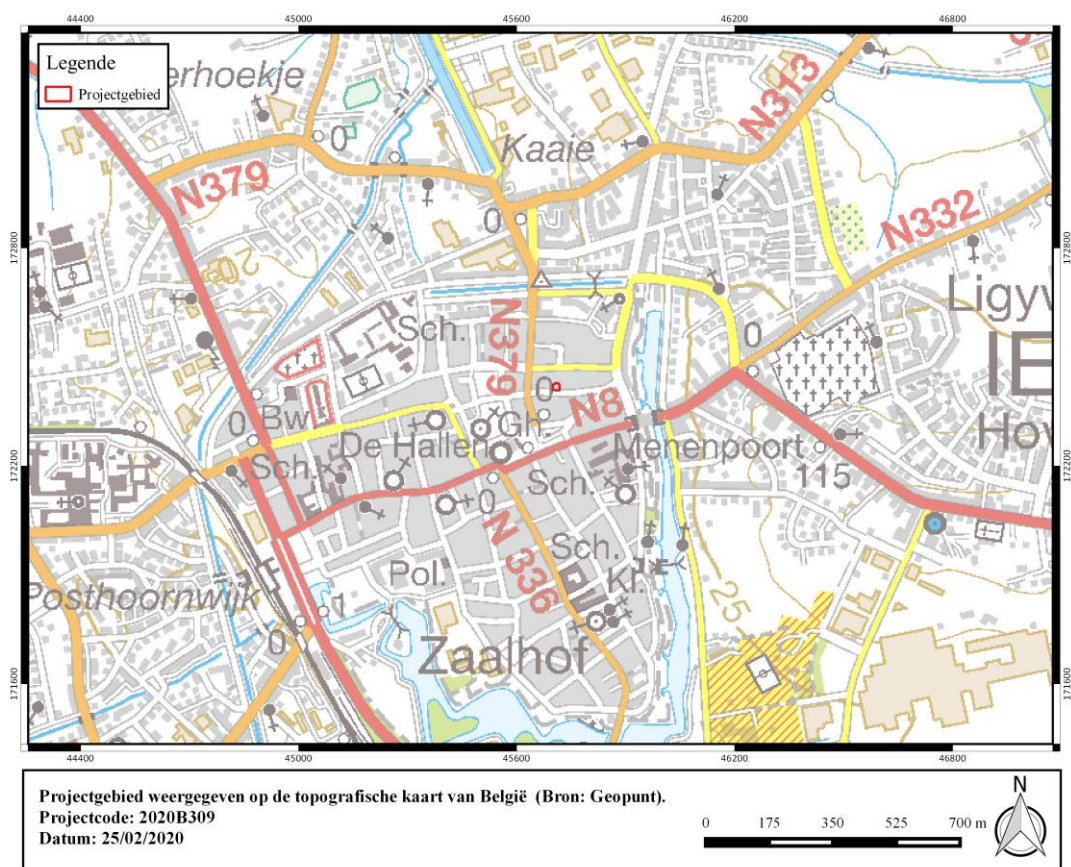
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Ieper
	Deelgemeente	/
	Postcode	8900
	Adres	Oude Houtmarktstraat 7 8900 Ieper
	Toponiem	Oude Houtmarktstraat 7
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	$X_{\min} = 45699$ $Y_{\min} = 172408$ $X_{\max} = 45718$ $Y_{\max} = 172428$
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Ieper, Afdeling 1, Sectie G, nr. 164k, 163b, 1221 Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Clara Thys (archeoloog) Floortje Heirman (archeoloog) Elke Ghyselbrecht (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebieden met culturele, historische en/of esthetische waarde. Het plangebied is gelegen binnen de vastgestelde archeologische zone van de historische stadskern van Ieper. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt, noch binnen een beschermde archeologische site. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 350 m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel onmogelijk voorafgaand aan het aanvragen van de omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen. Op heden is het terrein volledig bebouwd. Deze bebouwing dient eerst gesloopt te worden conform de sloopvoorwaarden opgenomen in het Programma van Maatregelen.

Daarom wordt geadviseerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Ieper Oude Houtmarktstraat 7 werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen.

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

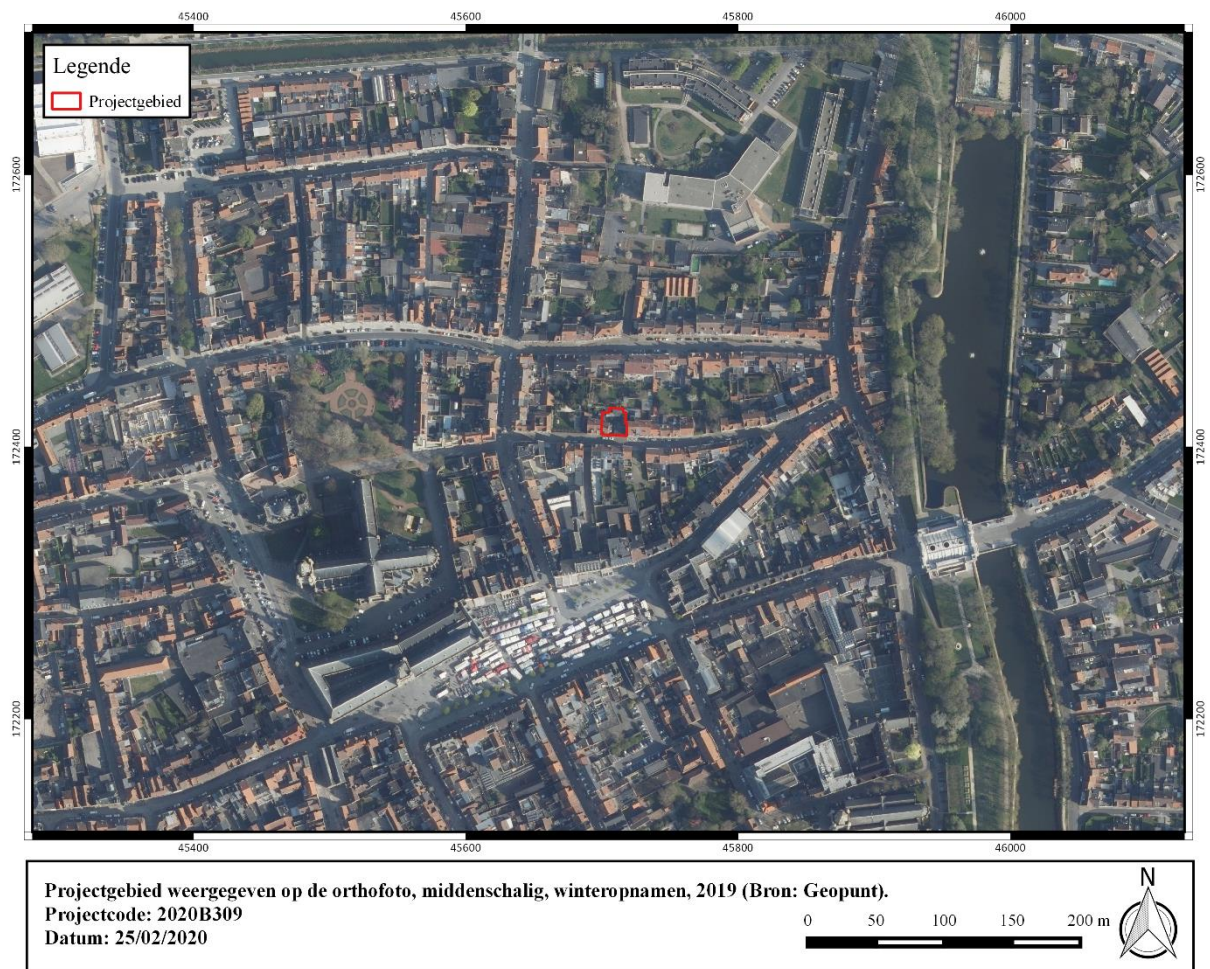
Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

² <http://www.geopunt.be/>

1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het onderzoeksterrein is gelegen in Ieper, in de provincie West-Vlaanderen. Ieper is gelegen in de Westhoek, aan de noordelijke voet van de West-Vlaamse heuvels. Het plangebied is gelegen in de Oude Houtmarktstraat ter hoogte van huisnummer 7, op zo'n 160 m ten noordoosten van de huidige stadskern van Ieper (Markt). Het projectgebied beslaat een oppervlakte van ca. 350m².

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2 Geplande werken

1.3.6.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 350 m².

Op heden is de projectzone integraal bebouwd. De bebouwing betreft een woning met aansluitend handelspand in de vorm van een bakkerij. Welke impact deze bebouwing op het eventueel aanwezig archeologisch bodemarchief had, is niet gekend. Het bestaande gebouwenbestand is op heden niet onderkelderd.

Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

Figuur 5: Voorgevel bestaande toestand (Bron: Google Streetview 2018).

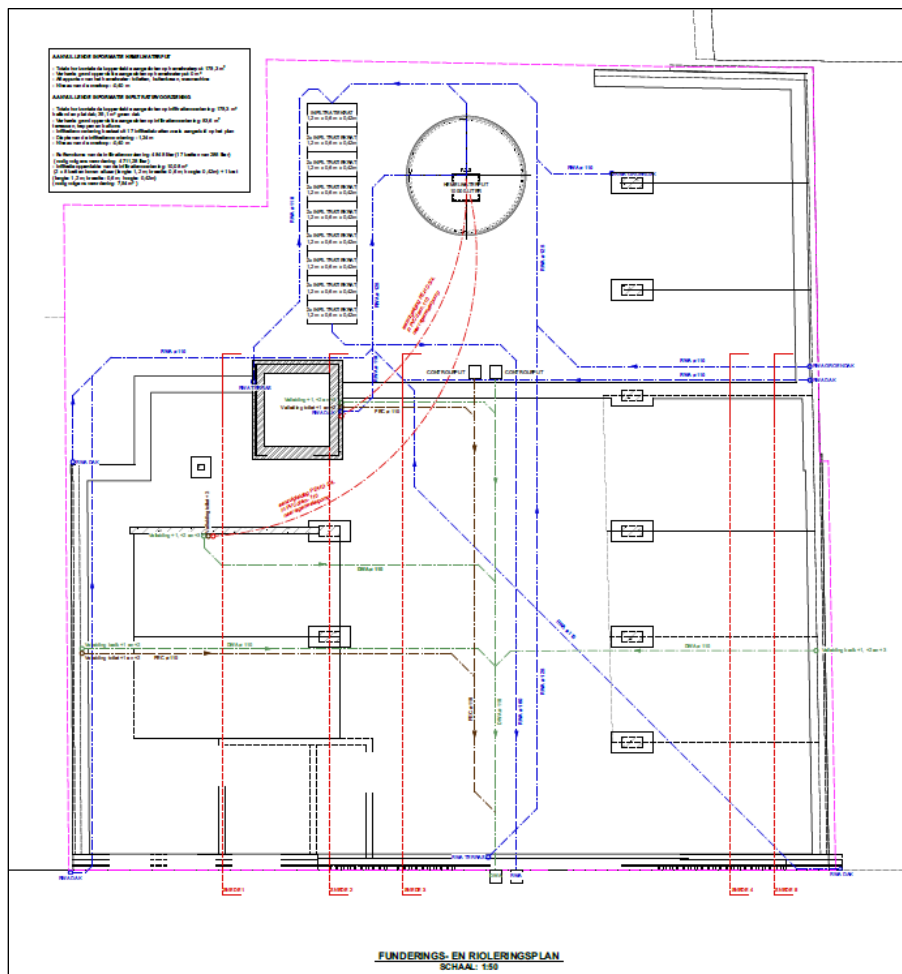
1.3.6.2.2 Ontworpen toestand

De opdrachtgever plant de ontwikkeling van een appartementsgebouw. Om dit te kunnen realiseren dient de bestaande bebouwing vooreerst gesloopt te worden.

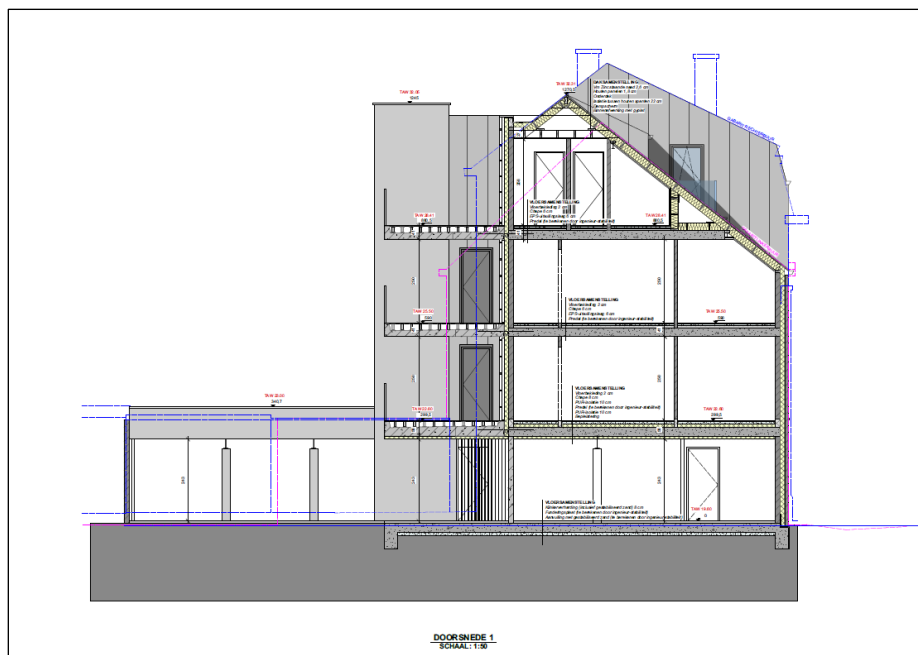
Op het gelijkvloers niveau wordt een parkeergelegenheid voorzien die plaats zal bieden aan 9 wagens. Er is eveneens een fietsenstalling voorzien. Op het gelijkvloerse niveau bevinden zich ook het tellerlokaal en de vuilnisberging. Voor de aanleg van voornoemde zaken wordt het volledig gelijkvloers niveau verhard. Enkel in het noordwestelijk deel worden enkele kleine zones ingericht als groenzone. Op het niveau +1 worden twee woonunits voorzien. In het noordoostelijk deel van het terrein wordt op het groendak van de overdekte parkeergelegenheid een buitenterras gerealiseerd. Het niveau +1 zal deels steunen op paalfunderingen, deels op sleuffunderingen. Op onderstaande plan zijn al de funderingen ingetekend. Deze zullen reiken tot een diepte van ca. 90 cm-mv. Over het overige deel van het terrein (vloerplaat en verharding) wordt een bodemingreep voorzien van ca. 50 cm-mv. In functie van de geplande werken dient tevens een nieuwe liftput, een nieuwe hemelwaterput, nieuwe infiltratiekragen en nieuwe riolering gerealiseerd te worden. Voor de liftput wordt over een oppervlakte van ca. 5,5 m² een bodemingreep voorzien tot ca. 2 m-mv. Voor de hemelwaterput (10.000 liter) wordt over een oppervlakte van ca. 6,5 m² een bodemingreep voorzien tot tevens ca. 2 m-mv. De 17 infiltratiekragen (ca. 7 m²) worden aangelegd tot een diepte van ca. 120 cm-mv. Voor de riolering dient een sleuf uitgegraven te worden van ca. 40 cm breed en 65 cm diep.

Figuur 6: Synthese geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

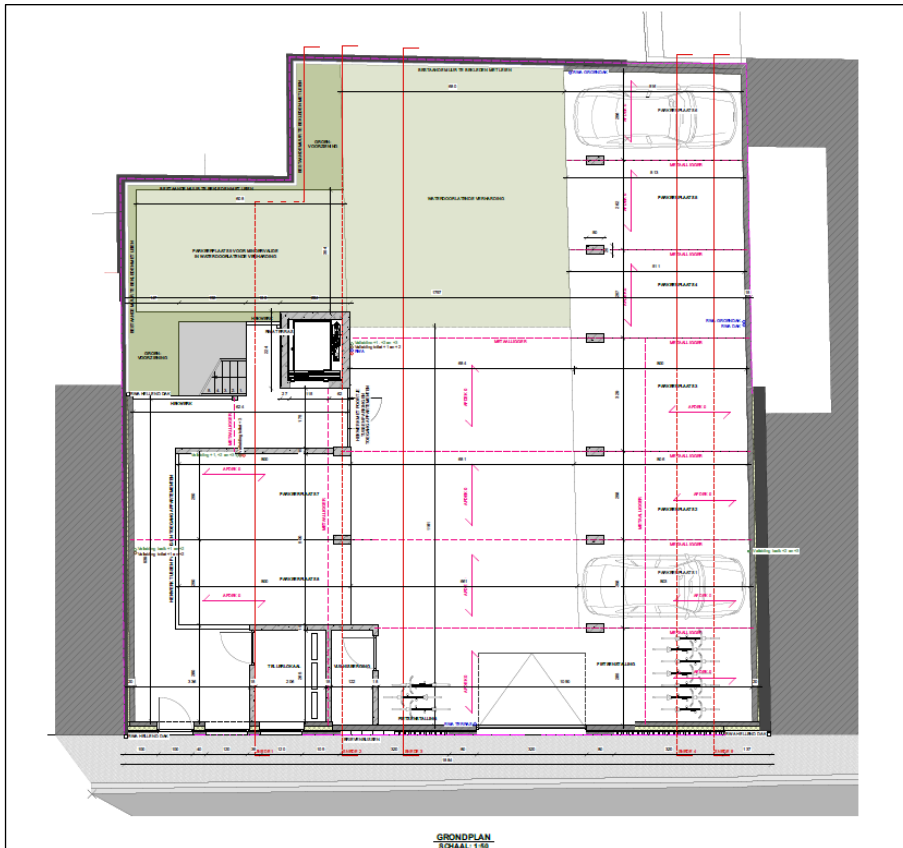

Figuur 7: Fundering en rioleringsplan (bron: opdrachtgever).

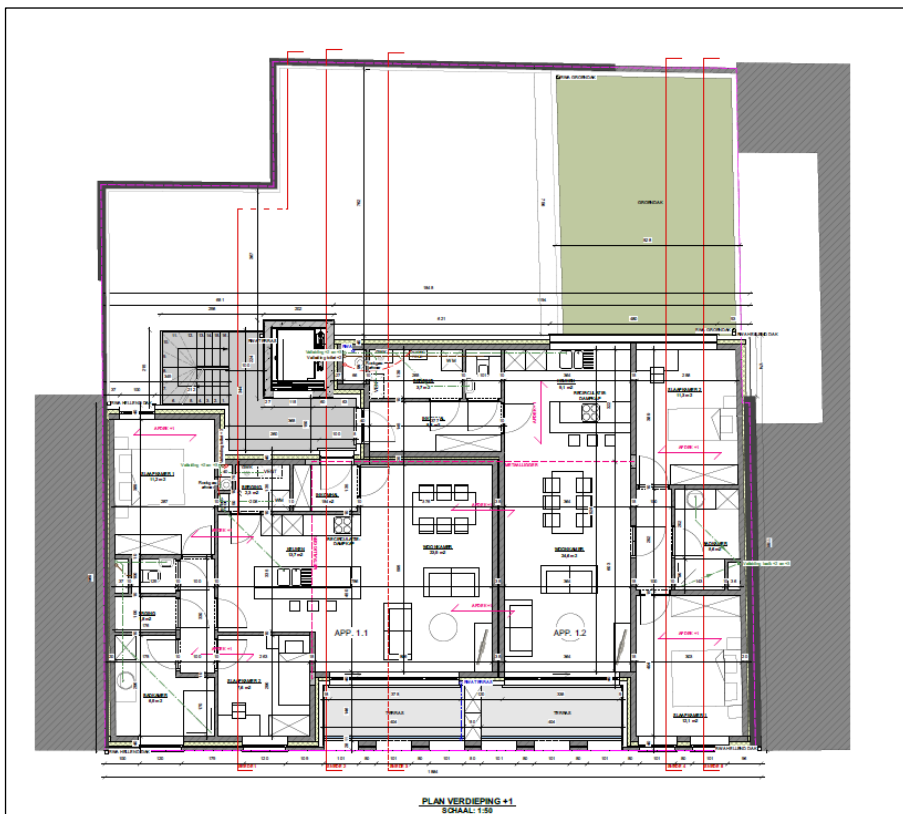

Figuur 8: Doorsnede (bron: opdrachtgever).

Figuur 9: Grondplan (bron: opdrachtgever).

Figuur 10: Plan verdieping +1 (bron: opdrachtgever).

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

Bron	Informatie
Landschappelijke situering	Stedelijke gebieden en havengebieden
Tertiair	Lid van Aalbeke (Formatie van Kortrijk)
Quartair	Type 3a
Bodemtypes	OB
Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen	19,5 – 20,3 m TAW
Hydrografie	IJzerbekken (deelbekken: Ieper-Ambacht) Waterlopen: Ieperlee, Kasteelbeek

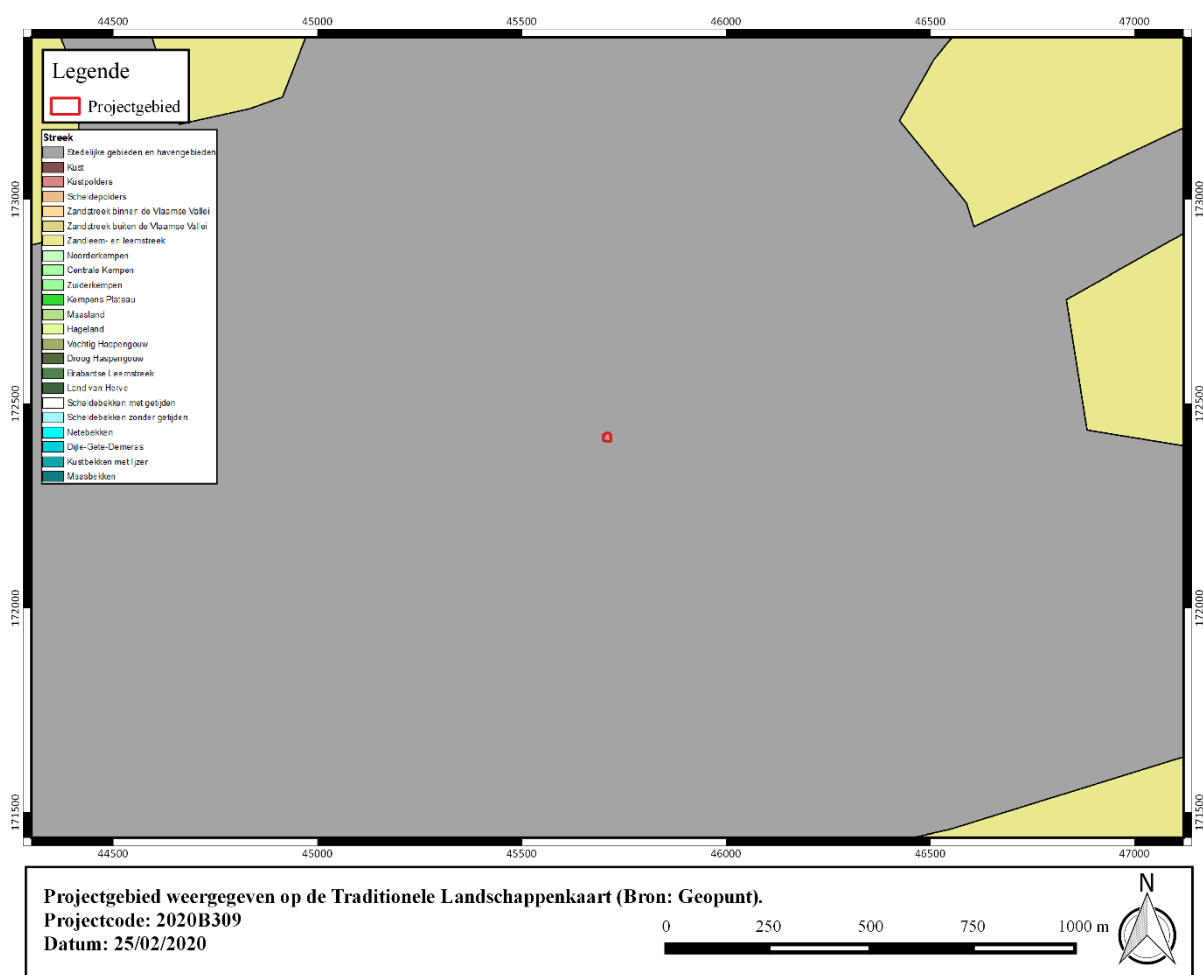
1.4.1.1 Landschappelijke situering

Het plangebied is gelegen in stedelijke gebieden en havengebieden.

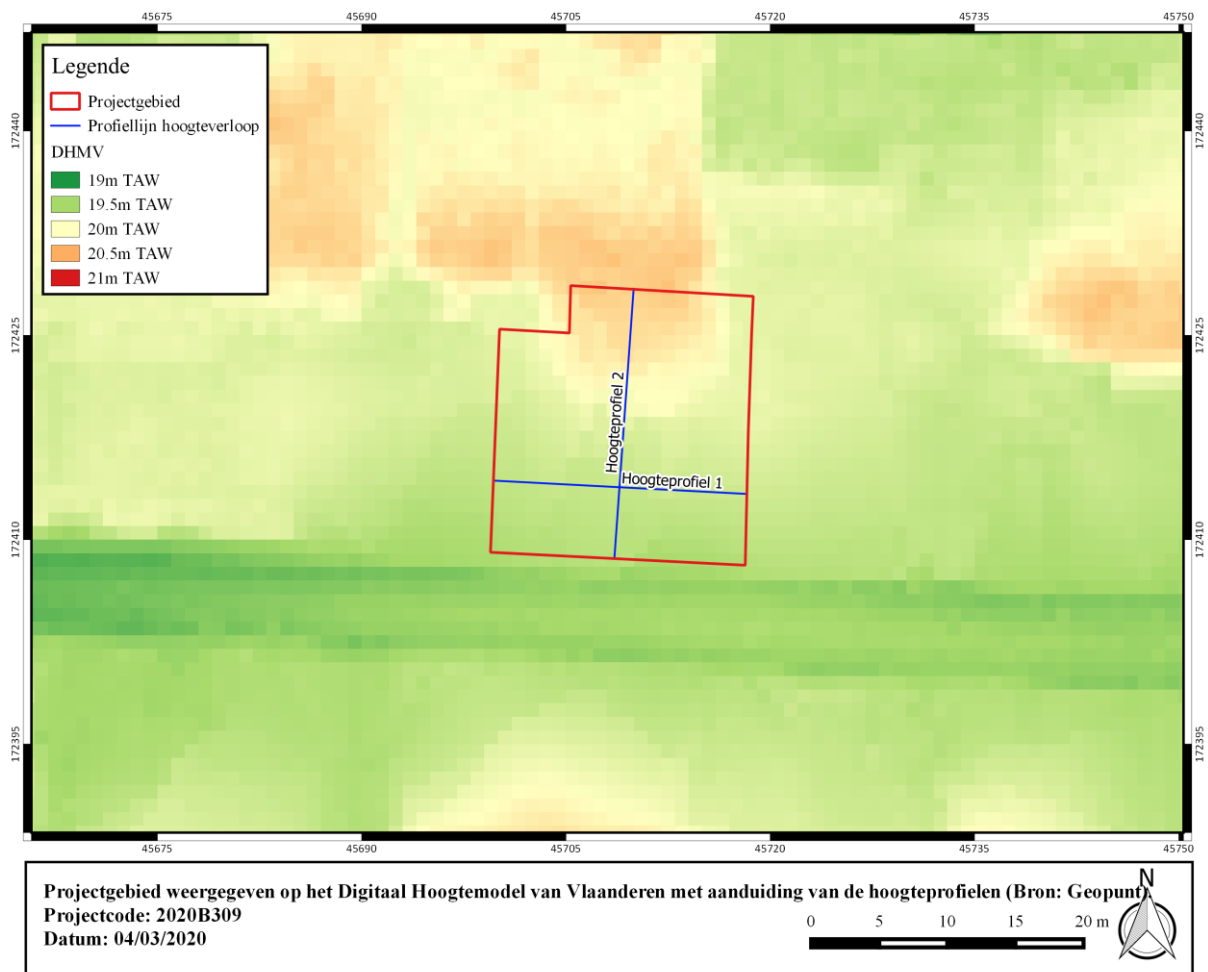
Ieper is gelegen aan de voet van de West-Vlaamse heuvels. Deze heuvelrij van de Vidaigneberg, Rodeberg, Scherpenberg en Monteborg-Kemmelberg vormt de natuurlijke waterscheidingslijn tussen het IJzerbekken in het noorden en het Leiebekken in het zuiden. Het landschap ten noorden van deze heuvelrij wordt gekenmerkt door steile hellingen met zuidwest-noordoost georiënteerde beekvalleien en een overgangszone naar het laagland van Poperinge en Ieper. Het plangebied is gelegen in de brede vallei van de Ieperlee. Ten noorden van de stadskern is duidelijk de vallei van de Bellewaerdebeek waar te nemen.

Op het microreliëf is te zien dat het plangebied zich situeert op een hoogte tussen de 19.5 en 20.3 m TAW. Het noordelijk deel van het plangebied is iets hoger gelegen. De reden van deze reliëfsituatie is op basis van de beschikbare gegevens niet te achterhalen.

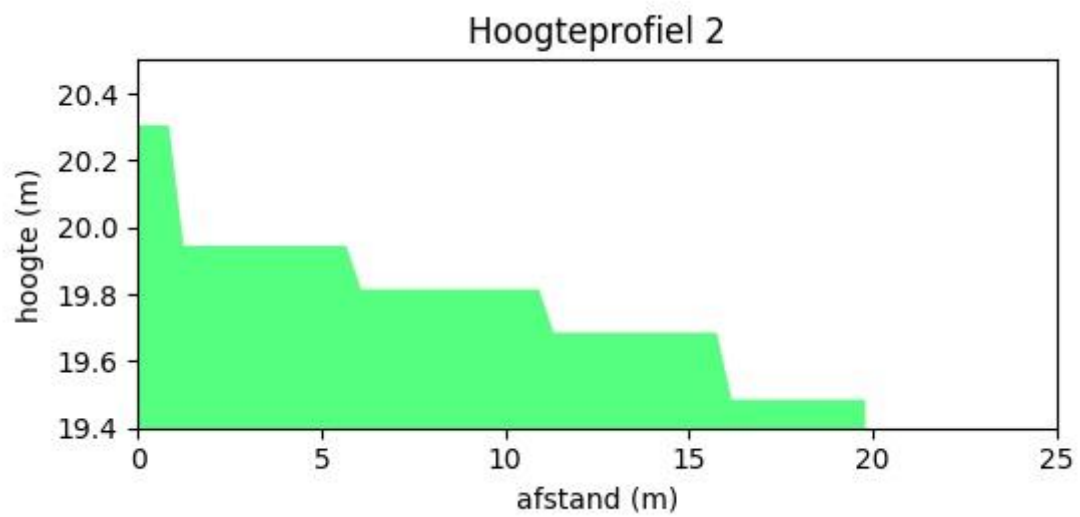
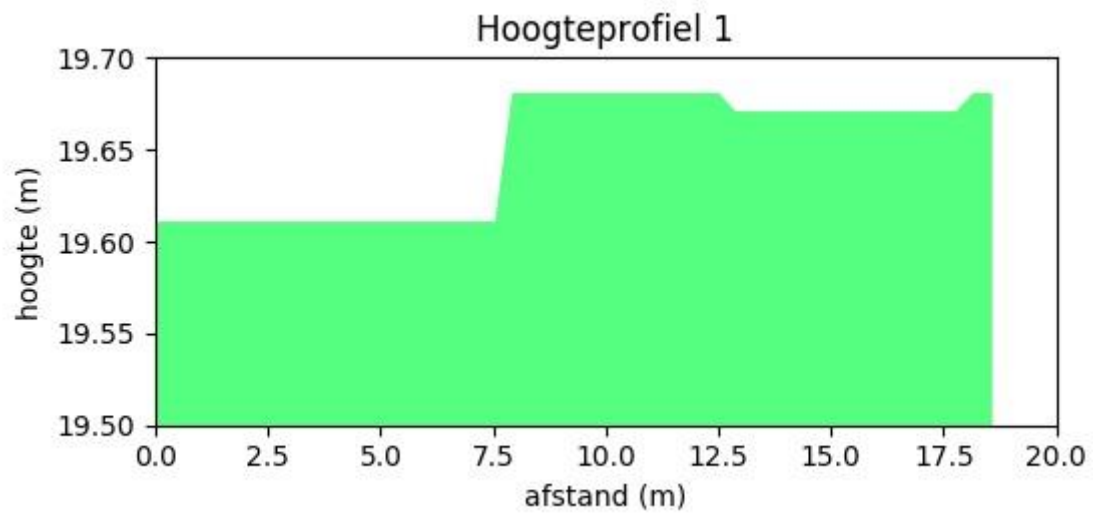
Hydrografisch is het plangebied gelegen in het IJzerbekken, deelbekken Ieper-Ambacht.

Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen met aanduiding van de profiellijnen (Bron: Geopunt).

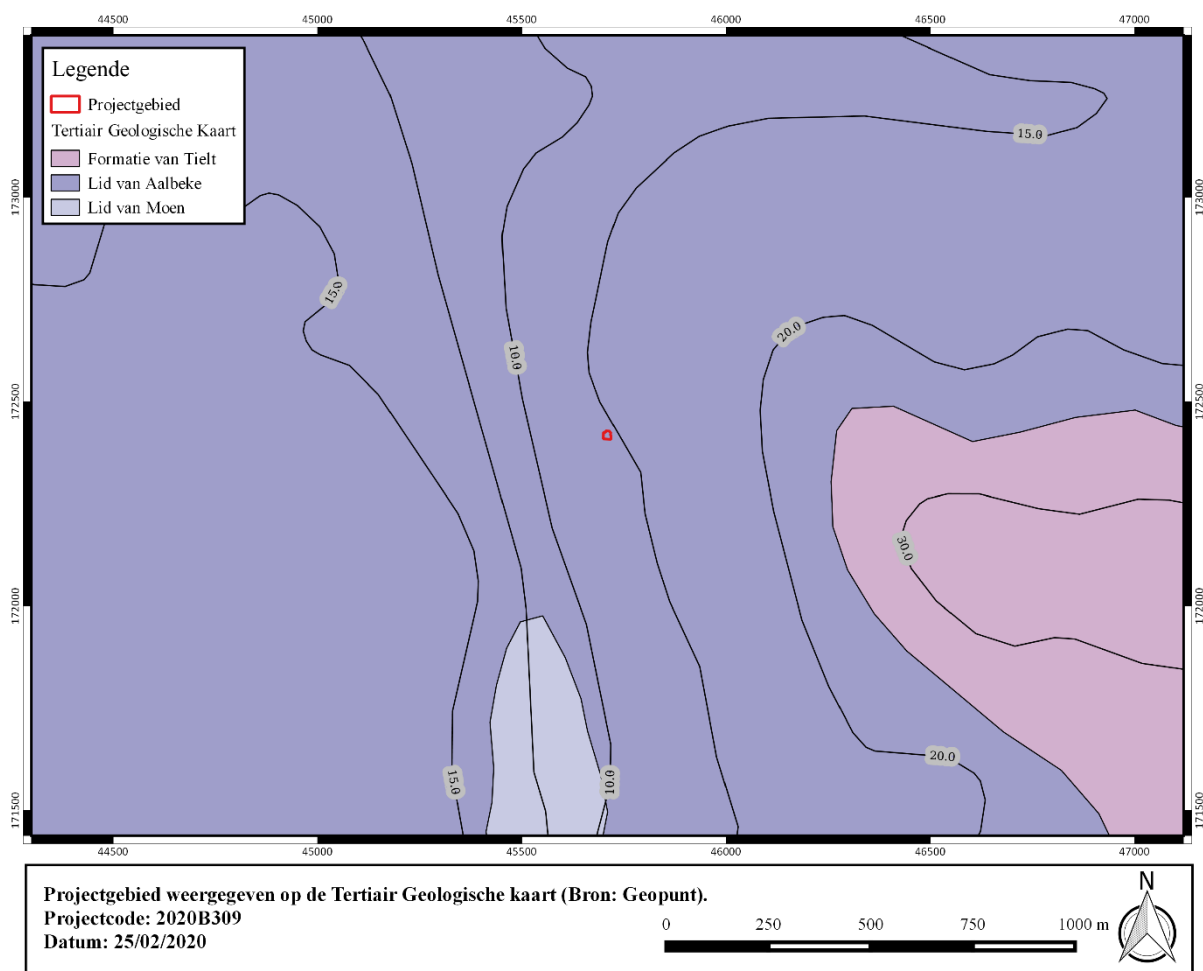
Figuur 15: Profiellijnen hoogteverloop, W-O en N-Z (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Aalbeke** (Formatie van Kortrijk). Deze formatie bestaat hoofdzakelijk uit mariene kleiige sedimenten, die weinig macrofossielen bevatten en is de eerste afgezette formatie van het Vroeg-Eoceen (54,8 Ma – 49,0 Ma). Over het algemeen worden de afzettingen siltiger of zandiger (ondieper afzettingsmilieu) naar het zuidoosten toe en homogeen kleiiger naar het noorden en noordoosten toe (dieper afzettingsmilieu). De Formatie van Kortrijk wordt ingedeeld in vier leden; van onder naar boven: het Lid van Mont-Héribu, het Lid van Saint-Maur, het Lid van Moen en het Lid van Aalbeke. Het Lid van Mont-Héribu rust op de Groep van Landen.

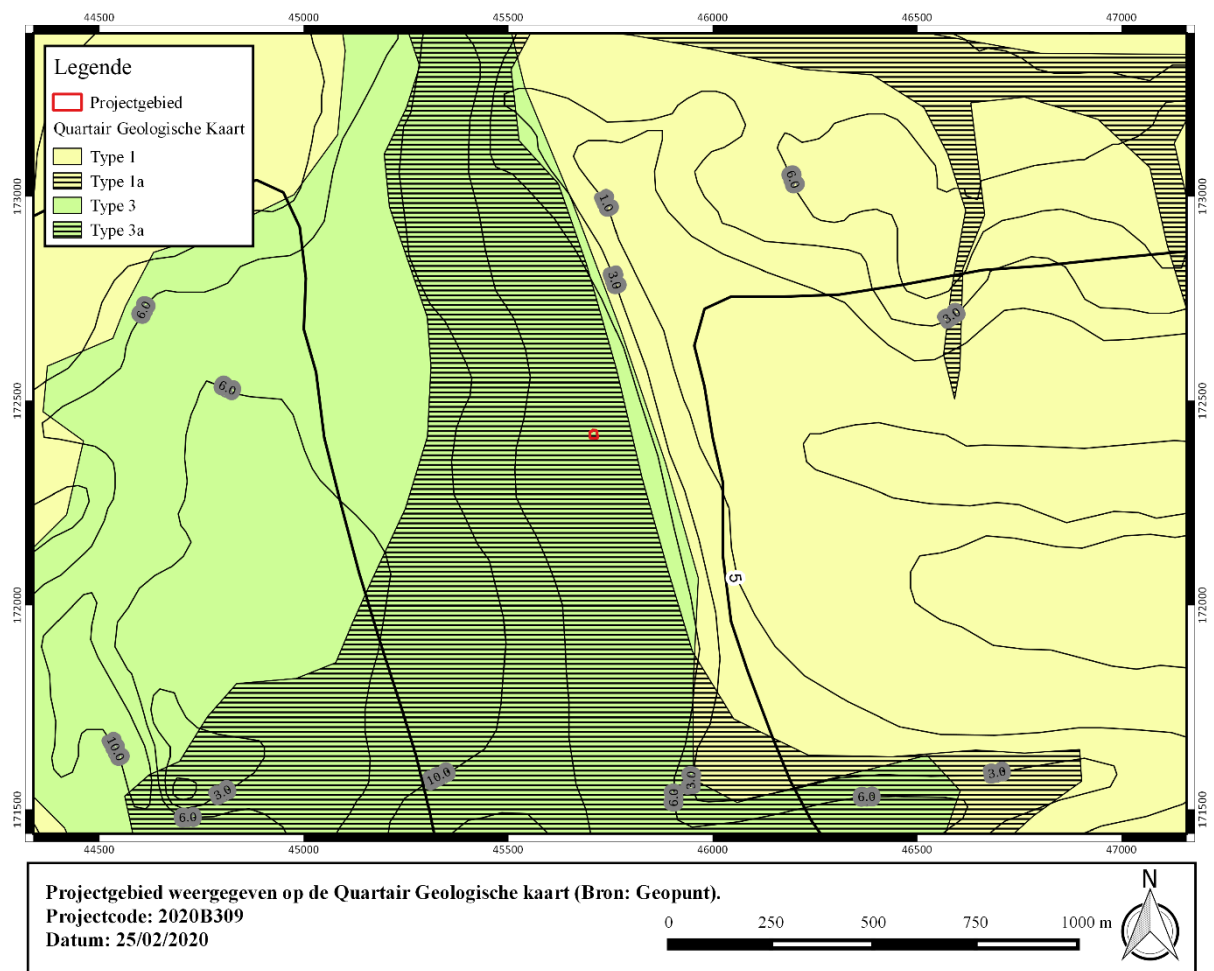
Het **Lid van Aalbeke** is een fijnsiltige homogene klei, afgezet in een rustig open-shelf milieu. Het manifesteert zich vaak als een grijze plastische klei die soms fossielen, zandsteenconcreties en laagjes grijs zand bevat. Deze klei wordt uitgebaat voor vervaardiging van bakstenen, dakpannen en siertegels.

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 3a**. Het bestaat uit een basis van fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan gevolgd door een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen. Binnen deze afzetting kunnen mogelijk hellingsafzettingen van het Quartair voorkomen. Lokaal kan deze eolische afzetting afwezig zijn. De top bestaat uit een fluviatiele afzetting (organochemisch en perimarien inclus) van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal. Het plangebied is aldus gelegen in het voormalig alluvium van de Ieperlee.

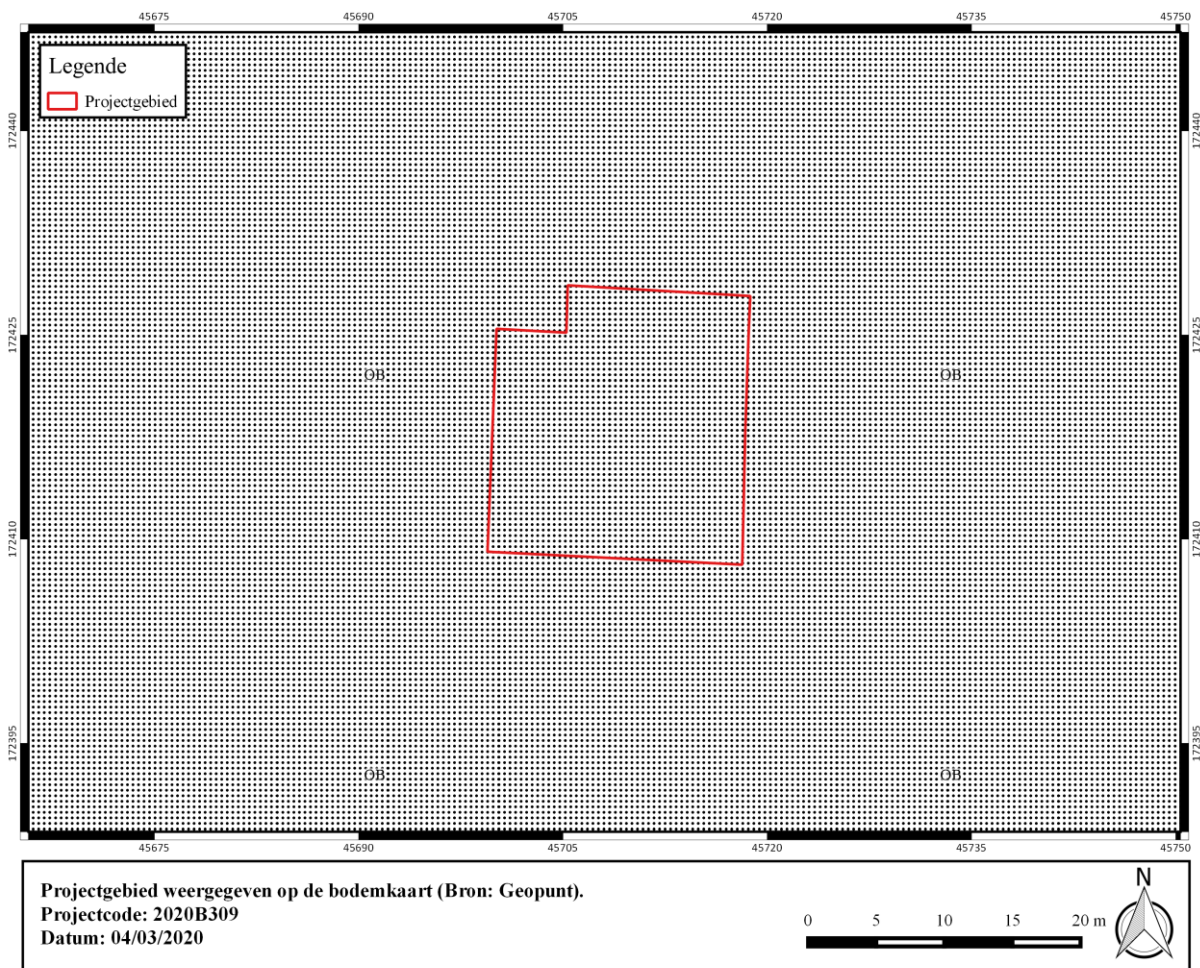

Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.4 Bodemvormingsprocessen

Binnen de contouren van het plangebied kan 1 bodemtype geconstateerd worden.

Het bodemtype **OB** is een kunstmatig bodemtype waarbij de natuurlijke bodem sterk verstoord kan zijn door de aanwezige verharding of bebouwing. Hierdoor is het niet altijd mogelijk de natuurlijke bodem te herkennen.

Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de bodemkaart (Bron: Geopunt).

1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

1.4.2.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

Binnen de projectgrenzen is tot op heden geen archeologisch onderzoek verricht. Een aantal recente opgravingen in de binnenstad geven wel een bepaald beeld van de te verwachten bodemopbouw binnen de projectgrenzen.

Relevant voor het projectgebied is een opgraving uit 2017, uitgevoerd onder leiding van Bart Bot ter hoogte van de Janseniusstraat, ca. 80 meter ten westen van het plangebied. Hier werd een houten structuur aangetroffen die wellicht dienstdeed als waterput. De vroegste ingebruikname van het terrein kon geplaatst worden in de 12^e eeuw. De aangetroffen sporen betroffen twee greppels en een gracht met beschoeiing. Daarnaast werd veel aardewerk, botmateriaal, metaal en leer aangetroffen. In het begin van de 13^e eeuw werd het terrein met een dik pakket verhoogd. Binnen dit pakket werden tal van bot-, leder- en aardewerkfragmenten aangetroffen. Het pakket was op sommige plaatsen een 50-tal cm dik. Er werd een lange en vrij brede ijzerzandsteen fundering aangetroffen die op basis van het vondstmateriaal in de 13^e eeuw geplaatst kon worden. Deze fundering was vermoedelijk van steen uit de 12^e-13^e eeuw. Dit Steen is allicht een patriciërs woning van een middeleeuwse lakenhandelaar.³

De Grote Markt in Ieper lijkt reeds in de 12^e eeuw te zijn aangelegd. In 1995 kon een ploeglaag geassocieerd worden met de Sint-Martinusparochie, de burgerlijke nederzetting die vermoedelijk tot de 10^e eeuw teruggaat. De aanleg van de vroegste straat kon in de 10^e-11^e eeuw gesitueerd worden.

Tussen 2 en 9 juli 2019 werd een proefputtenonderzoek uitgevoerd o.l.v. Janiek De Gryse (Ruben Willaert BVBA) ter hoogte van de Elverdingestraat. Tijdens de prospectie met ingreep in de bodem werden 3 proefputten en 1 proefsleuf haaks op het alluvium van de Ieperlee aangelegd. Verspreid over het projectgebied werden een groot aantal archeologische indicatoren uit verschillende periodes aangetroffen. Algemeen kan gesteld worden dat de bewoningssporen zich chronologisch situeerden tussen de 12de /vroeg 13de eeuw en de 21ste eeuw. WP 2 en WP 4 werden gekenmerkt door een sequentie van leeflagen. De loopniveaus zijn het resultaat van het discontinu aanbrengen van zand of ander materiaal als strooisel binnen de woning. De opeenvolgende niveaus vertegenwoordigen een geleidelijk ophogingsproces, waarbij steeds opnieuw sediment bewust (strooisel) en onbewust (vuil) aangebracht werd in de woning. **Het fenomeen van de living-floors werd de laatste jaren op verschillende locaties vastgesteld in de binnenstad van Ieper.** Er kan o.a. verwezen worden naar de opgraving van Ieper Diksmuidestraat (CO7) en de recente opgraving van Ieper De Meersen (Monument Vandekerckhove nv, in uitwerking).

De stratigrafische opbouw van WP 3 vertoonde heel wat verschillen met de andere werkputten. De bovenste niveaus waren sterk doorworteld. Verder zijn de pakketten tot op het onderste opgravingsvlak vrij organisch. Mogelijk is deze zone lange tijd in gebruik geweest als tuinzone.⁴

Als gevolg van de Eerste Wereldoorlog werd het archeologisch erfgoed van Ieper afgedekt, bijgevolg is de bewaringsgraad van het archeologisch patrimonium over het algemeen zeer goed.⁵

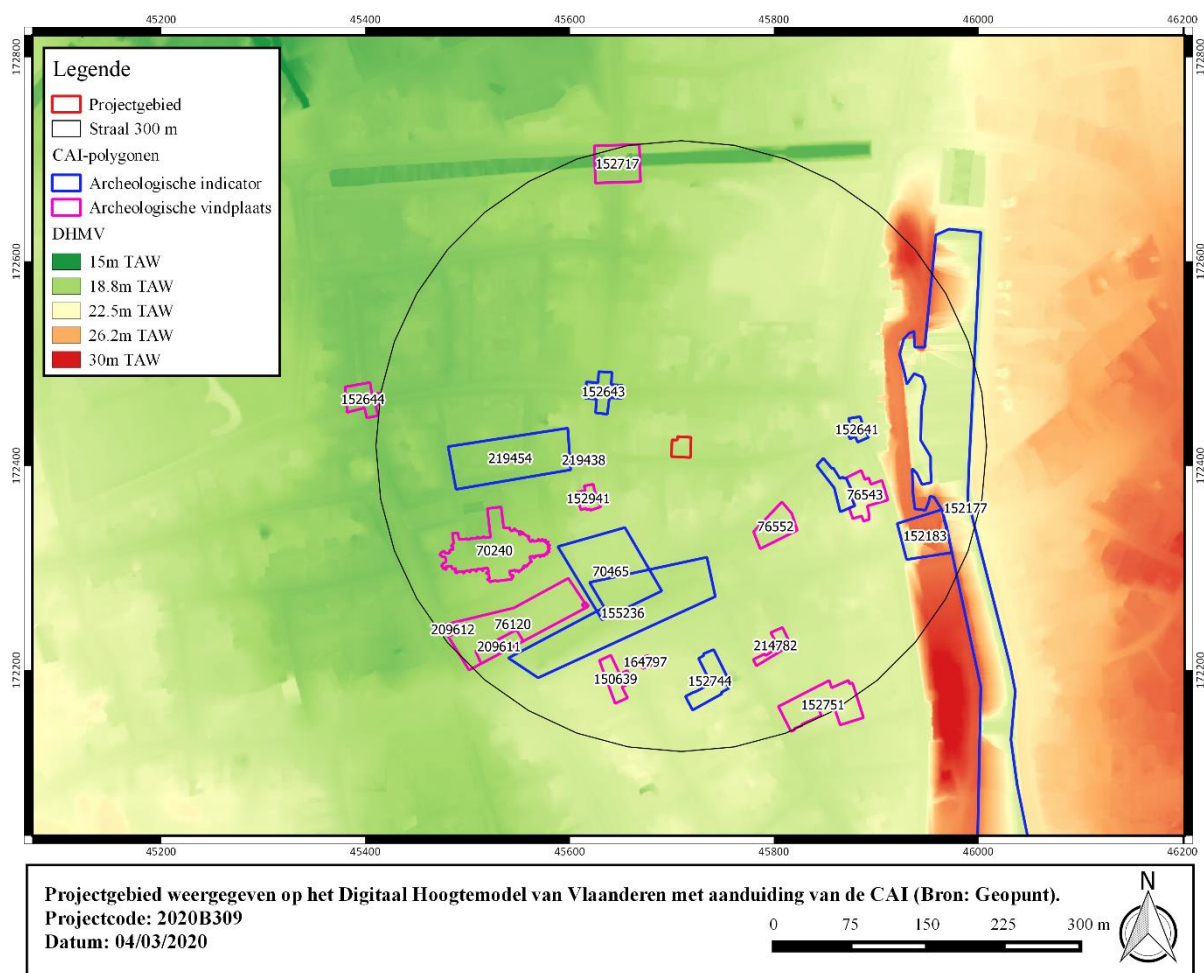
³ Bot, B., 2017. P.114.

⁴ De Gryse, J. & Eggermont, S. 2018. 154 p.

⁵ Bracke, M. e.a. 2018: p.48.

Concreet is er binnen de projectgrenzen een zeer hoge verwachting naar bewoningssporen die teruggaan tot de volle middeleeuwen, al zijn ook oudere sporen niet uit te sluiten. Op verschillende plaatsen in de Ieperse binnenstad is de laatste jaren zeer duidelijk het fenomeen van de living-floors aangetroffen. De loopniveaus zijn het resultaat van het discontinu aanbrengen van zand of ander materiaal als strooisel binnen de woning. De opeenvolgende niveaus vertegenwoordigen een geleidelijk ophogingsproces, waarbij steeds opnieuw sediment bewust (strooisel) en onbewust (vuil) aangebracht werd in de woning. Als gevolg van de Eerste Wereldoorlog is het archeologisch erfgoed van Ieper afgedekt en is de bewaring van het archeologisch patrimonium over het algemeen zeer goed.

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

70240	Opgraving (1973); NK: 15 m Volle middeleeuwen: de Sint-Maartenskathedraal stond op het neerhof. Late middeleeuwen: Graf van graaf Robrecht van Bethune (gestorven in 1322): ruim graf langs binnen gemetseld met Atrechtse zandsteen, aan de buitenzijde bekleed met baksteen. Boven de vloer bevonden zich 4 ijzeren staven bestemd om een doodskest te dragen, daarop stond een houten kistje met enkele beenderen,
-------	--

	daar geplaatst na WOI. Daarnaast nog een bakstenen graf, vermoedelijk van de bekende Ieperse bisschop Jansenius. Bron: Devliegheer, L. 1974: Graf van graaf Robrecht van Bethune, Archeologie 1974.1, 53-54.
76120	Opgraving (1988); NK: 15 m Late middeleeuwen: - een baksteenfundering van een noord-zuidlopende muur - belfort - lakenhalle. De muren rusten op bakstenen onderbouw, die zeker 3m diep reikte. Het bouw materiaal, een gele polderbaksteen bewijst dat het verkleiningsproces van dit bouw materiaal in Kustvlaanderen reeds vanaf het laatste kwart van de 13de eeuw inzette. Veel schervenmateriaal. - het grondpakket (ophoging bij het bouwrijp maken van het terrein voor de constructie van de Lakehalle) is rijk aan organisch materiaal Bron: Termote J. 1990: Het stadsarcheologisch onderzoek te Ieper in 1988-1989, in Westvlaamse Archaeologica, 6, 3.
76543	Controle van werken (1996); NK: 15 m Late middeleeuwen: 13de eeuwse gracht die rond de Sint-Martinusparochie was aangelegd, resten van een bakstenen constructie en een tonwaterput uit de 14de eeuw, overblijfselen van een huis met beerput, leerlooierskuipen. Bron: Dewilde M. en Mus O. 1997: Archeologische vondsten in de Kauwekijnstraat te Ieper. Aanknopingspunten voor haar vroegste geschiedenis, in Archaeologia Mediaevalis, 13-14-15/03/1997, p. 57-58.
76552	Opgraving (2001); NK: 15 m Volle middeleeuwen: kuilen, overwegend haaks op of evenwijdig aan de Grote Markt, met ceramiek en bot. Late middeleeuwen: hospitaal met constructies uit houtbouw, ijzerzandsteen en bakstenen. Bron: Haneca, K., Dewilde, M., Eryvynck, A., Boeren, I., Beeckman, H., Goetghebeur, P. & Wyffels, F. 2009: De 'houten eeuw' van een Vlaamse stad. Archeologisch en dendrochronologisch onderzoek in Ieper (prov. West-Vlaanderen), Relicta. Archeologie, Monumenten- & Landschapsonderzoek in Vlaanderen 4, 99-133.
150639	Opgraving (2010); NK: 15 m Middeleeuwen: bewoningssporen van de middeleeuwse stad. Bron: Decorte J. 2011, Werkingsverslag 2010, CO7 Archeo7, p.7-11.

152717	Opgraving (2011); NK: 15 m Late middeleeuwen: onderste vulling van de stadsgracht. 17de eeuw: verschillende muren die wellicht kunnen geassocieerd worden met de postmiddeleeuwse stadsversterking. Tevens resten van een brugpijler, van de brug over de stadsgracht. Onbepaald: massieve muurfunderingen. Bron: Bartholomieux B. 2017: Archeologische opgraving Ieper Diksmuidestraat (prov. West-Vlaanderen). Basisrapport, Ingelmunster.
152744	Opgraving (2000); NK: 250 m Volle middeleeuwen: munten, aardewerk, organisch materiaal Late middeleeuwen: - ijzerzandstenen constructies vormen de achterkant van middeleeuwse huizen; een van de patriciërswoningen (minstens uit de 12de eeuw) was de Colve, een pand dat eeuwenlang als grafelijke gevangenis dienst deed - evenwijdig aan de ijzerzandstenen constructies liep een greppel, na diens opgave werden er heel wat houten en bakstenen constructies over ingeplant (van de 13de -17de eeuw) - op het achtererf werden de resten van een groot driebeukig houten gebouw gevonden (wellicht eind 12de eeuw-13de eeuw), twee waterputten, enkele afvalputten en resten van een oven (het achtererf had duidelijk een artisanale functie), in de 15de eeuw werd het houten gebouw vervangen door een bakstenen constructie ("Zilveren Hoofd") - een mogelijke erfafscheidingsmuur - aardewerk - metaal Bron: Dewilde, M. & Vanhoutte, S. 2001: Archeologisch noodonderzoek in de Gevangenisstraat te Ieper (W.-Vl.), <i>Archaeologia Mediaevalis</i> 24, 87.
152751	Opgraving (2000); NK: 15 m Late middeleeuwen: verschillende wooneenheden - 2 ijzerzandstenen gebouwen (gaan minstens terug tot de 2de helft van de 12de eeuw) - bakstenen constructies (vanaf het midden van de 13de eeuw) - 4 houten constructies waaronder 2 houten woonstalhuizen - rond het terrein een bakstenen ommuring - later werd het terrein benut om een groot bakstenen gebouw op te trekken, waaraan tal van beerputten, waterputten en gemetste rioleringen verbonden waren Bron: Dewilde, M. & Wyffels, F. 2001: Archeologisch noodonderzoek aan de Sint-Jacobsstraat en het Guido Gezelleplein te Ieper (W.-Vl.), <i>Archaeologia Mediaevalis</i> 24, 86-87.

152941	Opgraving (2010); NK: 150 m Late middeleeuwen: heel goed bewaarde woonniveaus met versierde tegelvloer, verschillende beerputten. Bron: Decorte J. 2011, Werkingsverslag 2010, CO7 Archeo7, p.7-11
164797	Opgraving (2011); NK: 15 m Late middeleeuwen: Kuilen en ophogingslagen. Datering op basis van het aanwezige aardewerk. Vermoedelijk zijn de kuilen het gevolg van zandwinning. Hoofdzakelijk grijs aardewerk. Daarnaast enkele funderingen in ijzersandsteen, waarop in baksteen werd verder gebouwd. Enkele lederen schoenzolen. 16de eeuw: Tonputten en enkele andere sporen. De tonputten waren oorspronkelijk wellicht waterputten, die later als afval/ beerputten werden gebruikt. 18de eeuw: bakstenen beerbakken die her en der werden aangetroffen. Ook enkele andere bakstenen structuren. Bron: Janssens N., Cox L., Van Remoorter O. 2012: Archeologische opgraving Ieper- Grote Markt 25-27, Baac Rapport 28, Drongen.
209611	Opgraving (2011); NK: 15 m Late middeleeuwen: oudste fase, met haaruur met duidelijke brandsporen. Verschillende muren in gele baksteen, die de lakenhalle opdelen. Derde fase, met muren in rode baksteen, die deze in gele baksteen complementeren of vervangen. Ook werd een grote hoeveelheid lakenloodjes opgemerkt. 17de eeuw: belangrijke uitgraving die te maken heeft met de bouw van een centrale rij zuilen. Datering op basis van vondstmateriaal en historische bronnen. Bron: Trommelmans R. 2012: Archeologische opgraving Ieper Lakenhalle (prov. West-Vlaanderen). Basisrapport, Ingelmunster.
209612	Opgraving (2011); NK: 15 m Late middeleeuwen: resten van muurwerk. Bron: Trommelmans R. 2012: Archeologische opgraving Ieper Lakenhalle (prov. West-Vlaanderen). Basisrapport, Ingelmunster.
209613	Opgraving (2011); NK: 15 m Late middeleeuwen: Ca 1,80 m onder de huidige vloer bevond zich een niveau met keien, dat mogelijk deel is van een weg, of een ouder vloerniveau. Bron: Trommelmans R. 2012: Archeologische opgraving Ieper Lakenhalle (prov. West-Vlaanderen). Basisrapport, Ingelmunster.
214782	Opgraving (2014); NK: 15 m

	Volle middeleeuwen: gracht, greppels en een aantal kuilen. Het pollenonderzoek wijst op een natte omgeving met aanwijzingen voor vertelt in de nabije omgeving; ophogingslagen met mogelijke aanwijzingen voor een rechthoekige gebouwplattegrond. Late middeleeuwen: bakstenen structuren, enkele vloerniveaus, mogelijke haardplaats, houten tonput en beerput. Nieuwe tijd: beerput gevuld met materiaal van 15e tot 17e eeuw. Deze grote beerput is mogelijk in verband te brengen met een gemeenschappelijk gebruik. Nieuwste tijd: resten van bakstenen huisjes, die vermoedelijk bleven staan tot WOI. Bron: Claus A., Terryn, Vanoverbeke R. 2016: Archeologische opgraving Ieper, Sint-Jacopsstraat, Vort'n Vis, BAAC Vlaanderen Rapport 363, Gent.
219438	Opgraving; NK: 15 m Middeleeuwen: houten structuur die wellicht dienst deed als waterput. Vermoedelijk werd het tonnetje op de site Janseniusstraat in een latere periode gebruikt als beer- of afvalput. Volle middeleeuwen: de vroegste ingebruikname van het terrein kan geplaatst worden in de 12de eeuw. Het gaat om twee greppels en een gracht met beschoeiing. Daarnaast werd heel veel aardewerk en botmateriaal aangetroffen. Ook metaal en leer (voornamelijk schoenzolen en restjes afgesneden leersnippers). Dit doet vermoeden dat het hier gaat om afval van een schoenlapper. Late middeleeuwen: in het begin van de 13de eeuw werd het terrein met een dik pakket verhoogd. Dit pakket bevatte veel botmateriaal, lederresten en aardewerk. Ook werd nog resten van een lange en vrij brede ijzerzandsteen fundering aangetroffen die op basis van het vondstmateriaal in de late 12de of 13de eeuw geplaatst kon worden. Er werd heel veel aardewerk verzameld zoals kogelpotten, voorraadpotten, kommen, teil, vuurklok, kruik, etc. 18de eeuw: gootje en muurresten, aardewerk. Bron: Bot, B., 2017. Archeologische opgraving, Ieper Janseniusstraat (prov. West-Vlaanderen), basisrapport, Ingelmunster: Monument Vandekerckhove nv.

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

152177	Historisch onderzoek; NK: 15 m
--------	--------------------------------

	17de eeuw: gracht. Bron: Gils R. 2010, De Wellingtonbarrière en de vesting Menen, Archeologische en historische monografieën Zuid-West-Vlaanderen 74, Kortrijk.
152183	Historisch onderzoek; NK: 15 m Nieuwe tijd: stadspoort. Vroeger Hangwaertpoort of Antwerpenpoort. Vanaf de vroege 19de eeuw Menenpoort. Bron: Gils R. 2010, De Wellingtonbarrière en de vesting Menen, Archeologische en historische monografieën Zuid-West-Vlaanderen 74, Kortrijk.
152641	Historisch onderzoek; NK: 150 m Late middeleeuwen: stadspoort (Torhoutpoort). Bron: Mus, O. 1998: L'évolution de la ville d'Ypres depuis l'origine jusqu'à 1400 In: Dewilde, M., Eryvynck, A. & Wielemans, A. (eds.), Ypres and the medieval cloth industry in Flanders, 43-56.
152643	Historisch onderzoek; NK: 150 m Late middeleeuwen: stadspoort (Diksmuidepoort). Bron: Mus, O. 1998: L'évolution de la ville d'Ypres depuis l'origine jusqu'à 1400 In: Dewilde, M., Eryvynck, A. & Wielemans, A. (eds.), Ypres and the medieval cloth industry in Flanders, 43-56.
152644	Historisch onderzoek; NK: 150 m Late middeleeuwen: stadspoort (Boezingepoort). Bron: Mus, O. 1998: L'évolution de la ville d'Ypres depuis l'origine jusqu'à 1400 In: Dewilde, M., Eryvynck, A. & Wielemans, A. (eds.), Ypres and the medieval cloth industry in Flanders, 43-56.
219454	Historisch onderzoek; NK: 15 m Nieuwe tijd: openbare gebouwen (bisschoppelijk paleis). Bron: Bot, B., 2017. Archeologische opgraving, Ieper Janseniusstraat (prov. West-Vlaanderen), basisrapport, Ingelmunster: Monument Vandekerckhove nv.

Toevalsvondst

70465	Toevalsvondst; NK: 250 m 17de eeuw: 5 grafzerken. Naar het schijnt werden bij het bouwen van het Nieuwerck een 40-tal oude grafzerken van de Sint-Maartenskerk in de funderingen gebruikt. De zerken dateren van 1619 en 1622.
-------	---

	Bron: Kroniek. Oudheidkundige ontdekkingen, in Handelingen van het Genootschap voor geschiedenis gesticht onder de benaming Soci��t�� d'��mulation te Brugge, 1952, deel LXXXIX, p. 99-100.
76988	Toevalsvondst (2008); NK: 15 m 20ste eeuw: verzamelput Onbepaald: oudere constructie. Het gaat waarschijnlijk om fundamenteen en niet om opgaande muren. De kaart van Sanderus geeft in de tuin een woning aan. Deze bakstenen constructie is in een boogvorm aangelegd en is gebouwd met herbruikte baksteen (zowel rood als geel) in verschillende formaten, waarvan er vele gebroken zijn. Later werd boven deze structuur ook nog een tuinmuurtje geplaatst met herbruikte stenen.

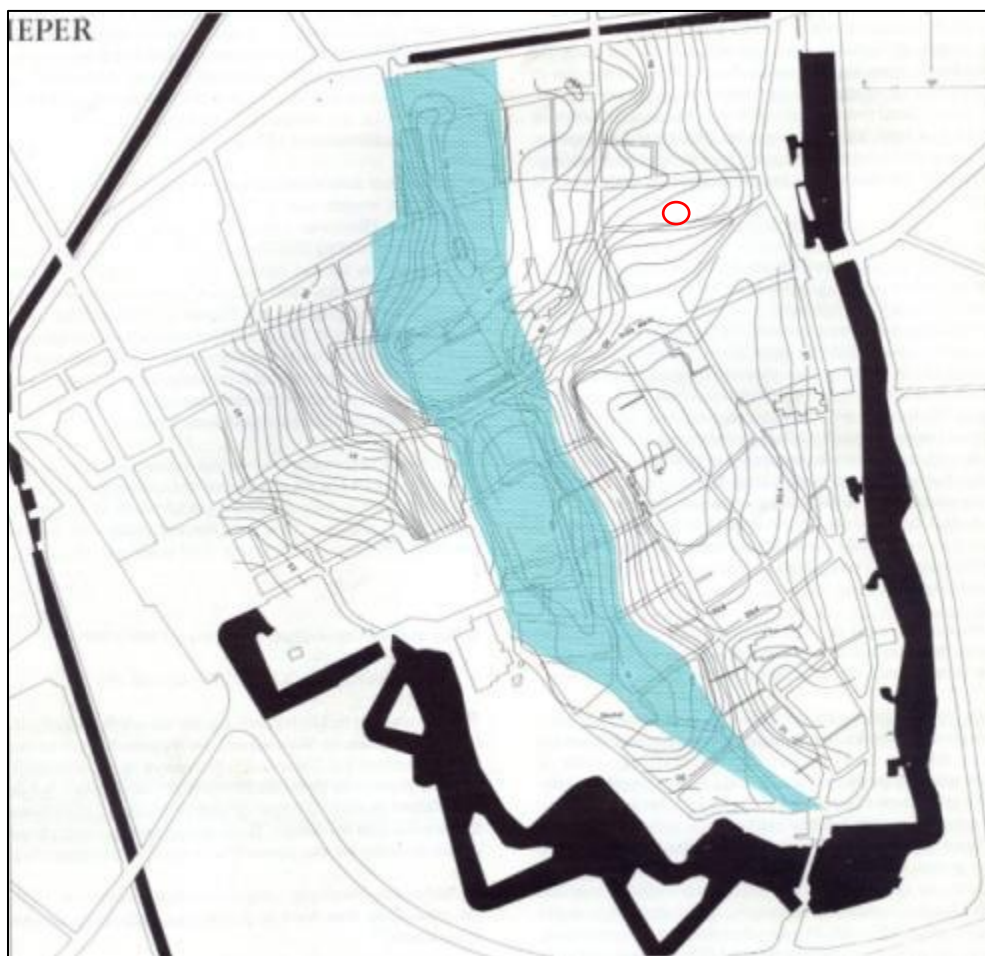
Onbepaald

155236	Onbepaald; NK: 15 m Volle middeleeuwen: enkele oude straatrac��s. 16de eeuw: waterput op de oostelijke helft van de markt. 17de eeuw: waterput op de oostelijke helft van de markt. Onbepaald: ploeglaag (kan met een akkerareaal geassocieerd worden, gelegen bij de Sint-Maartenskern, een grafelijke stichting die waarschijnlijk tot de 10de eeuw teruggaat). Bron: Dewilde, M. 1995: Van akker tot Grote Markt te Ieper (W.-Vl.), Archaeologia Mediaevalis 18, 38-39.
--------	--

1.4.2.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

In 1988-1989 voerde toenmalig stadsarcheoloog Johan Termote een systematisch historisch-geografisch en -topografisch onderzoek van de binnenstad uit. Gegevens uit historische, iconografische, bouwhistorische en geofysische onderzoeken werden samengebracht en aangevuld met microtopografische gegevens en boorgegevens. Dit onderzoek leverde heel wat nieuwe gegevens op m.b.t. de ruimtelijke ontwikkeling van de binnenstad.

De stad Ieper ontstond op de rechteroever van de rivier de Iepere, die ontspringt op de Lindenhoek ten zuiden van de Kemmelberg⁶. De vallei waarin de Iepere stroomde was aanvankelijk vrij nauw, maar ter hoogte van het Zaalhofplein en de huidige markt werd de vallei breder (Figuur 20)⁷. Aan oostzijde van deze vallei kwam een vlakke zandleemrug voor; vermoedelijk moet de vroegste bewoning hier gesitueerd worden. Het plangebied situeert zich op onderstaande kaart ten oosten van de stroombedding van de Iepere, op de oostrand van het alluvium.

Figuur 20: Microtopografische kaart met aanduiding van het alluvium (TERMOTE 1990, fig. 2)

De oudste vermelding van de *Villa Yprensis* gaat terug tot 1066, maar er zijn aanwijzingen dat de nederzetting teruggaat op een Karolingische *fiscus*⁸. De kern van de *villa*, de *curtis*, lag in de bocht van de Iepere, nabij de kruising van de Elverdingestraat en de Lange- en Korte Meersstraat (Figuur 18)⁹. De lokalisatie van de gracht rond de *curtis* en het aanpalende neerhof

⁶ CORNILLIE 1950, 19.

⁷ TERMOTE 1990, 68.

⁸ TERMOTE 1990, 68.

⁹ MUS 1998, 54.

kon aan de hand van boringen vrij nauwkeurig bepaald worden. Vermoedelijk gaat de grafelijke motte, ten noorden van de markt, terug tot deze *curtis*.

Figuur 21: Ieper tijdens de 11de en 12de eeuw, (MUS 1998, fig. 2)

In de tweede helft van de 11de eeuw bestaan dus twee duidelijke kernen: de grafelijke *villa* met als kern de motteversterking en de Sint-Maartenskerk en daarnaast de *portus* (handelsnederzetting) gesitueerd rond de Sint-Pieterskerk. Op bovenstaand plan is te zien dat het plangebied zich situeert nabij de mogelijke Karolingsche kern van Ieper, in de directe omgeving van de *curtis* en het neerhof met de Sint-Maartenskerk. Het geheel is omgeven door de Sceudelgracht. Het is niet uitgesloten dat het plangebied deze Sceudelgracht deels aansnijdt. Op basis van de gangbare theorieën met betrekking tot de stadontwikkeling van Ieper is er binnen de projectgrenzen een kans voor het aantreffen van sporen uit de vroege en volle middeleeuwen en kan onderzoek binnen de projectgrenzen bijdragen tot kennis over de vroegste stadsontwikkeling. De handelsnederzetting rondom de Sint-Pieterskerk ontwikkelde zich in de loop van de 10de eeuw en is reeds in 1127 verdedigd door een gracht. O. Mus beschrijft de interne structuur van de *portus*, waarvan de oppervlakte ca. 7 ha bedroeg¹⁰. De handelsnederzetting was toegankelijk via 2 poorten: de Noordpoort (in de Rijselstraat ter hoogte van de Kliniek der Zwartzusters) en de Zuidpoort (in de Rijselstraat nabij de Beurzestraat). Ten westen van de Sint-Pieterskerk liep ter hoogte van de huidige Rijselsestraat, op de rand van de hoge zandleemrug, een noord-zuidverbinding die de handelsnederzetting in 2 zones verdeelde. In het westen situeerden zich de commerciële en de bestuurlijke elementen. Het gaat om het marktplein en quasi recht tegenover de kerk de molen, de kraan en het vleeshuis. Nabij de Ieperlee stonden de pakhuizen met een aanlegplaats voor kleine schepen aan het einde van de Tegelstraat.

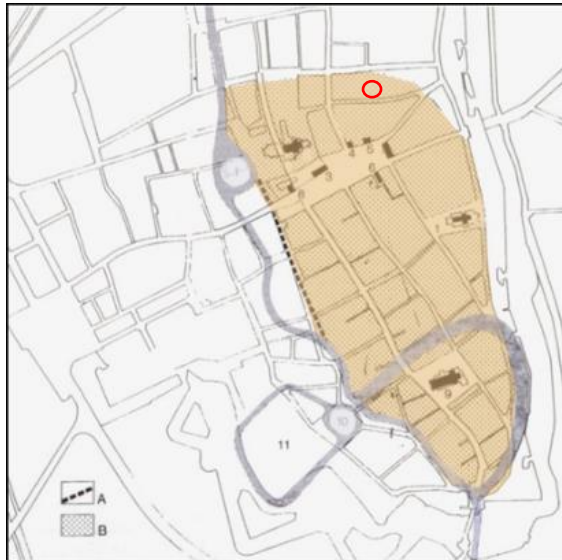
De opgave van de grafelijke versterking ten voordele van het nieuwe handelscentrum leidt tot een conflict, dat uiteindelijk in het nadeel van de Sint-Pieters *portus* beslecht wordt¹¹. Aan de

¹⁰ MUS 2010, 27-30.

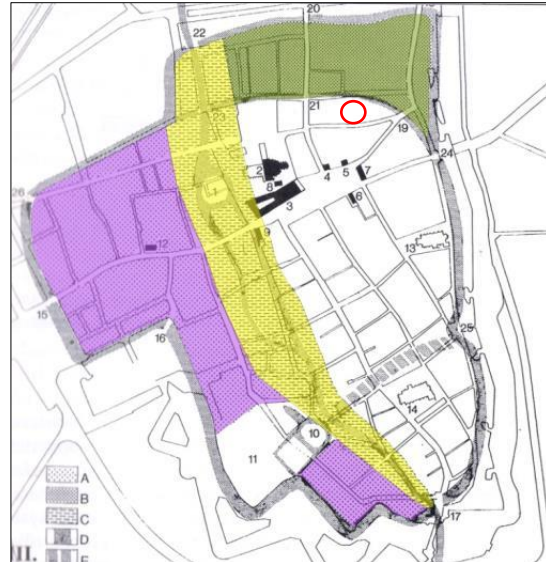
¹¹ TERMOTE 1990, 68.

westzijde van de Iepere, in de onmiddellijke nabijheid van de Sint-Pieters *portus*, wordt een nieuwe grafelijke versterking opgericht. Deze vormt de kern van het latere Zaalhof.

Tussen 1128 en 1324 breidt de stad Ieper zich sterk uit: de grote bloei van de lakenindustrie leidde tot een grote bevolkingsgroei. In een eerste fase wordt de ruimte tussen de oorspronkelijke grafelijke versterking en de Sint-Pieters *portus* opgevuld, m.a.w. de terreinen ten oosten van de Iepere.¹² Belangrijkste assen zijn het Schipleet aangelegd in het eerste kwart van de 12de eeuw, de Rijselsestraat en de Meensestraat.

Figuur 17: Ieper tijdens het tweede kwart tot het einde van de 13de eeuw. (Termote, 1990, fig. 3-II)

Figuur 18: Ieper tijdens de 13^e eeuw (Termote, 1990, fig. 3-III)

In het eerste kwart van de 13de eeuw worden ook de arealen ten westen van de Iepere verkaveld en geleidelijk ingenomen¹³. Het gaat om de terreinen ten noorden van de Boterstraat, ten noorden en ten zuiden van het Zaalhof (paars). In de eerste helft van de 13de eeuw wordt ook het alluvium van de Iepere bouwrijp gemaakt (geel). In de tweede helft van de 13de eeuw, vermoedelijk nog voor 1285, wordt ook het gebied ten noorden van de Surmont de Volsberghestraat en de H. Cartonstraat binnen de stadsverdediging opgenomen (groen)¹⁴. De verdediging bestond in deze fase uit aarden wallen; enkel de stadspoorten waren opgebouwd uit (bak)steen¹⁵.

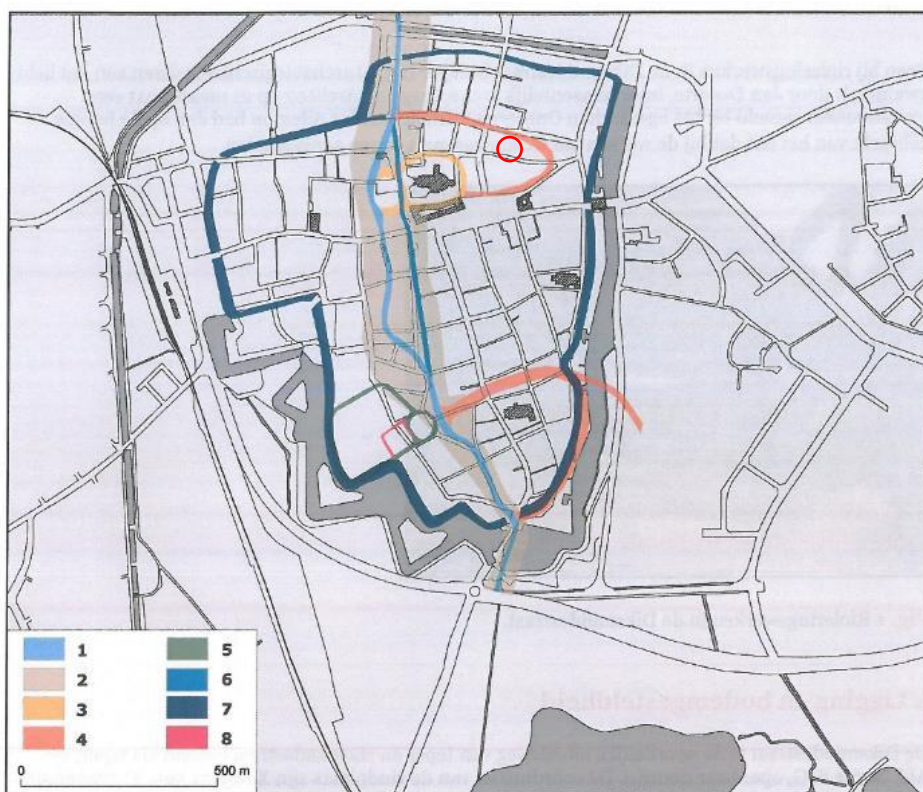
¹² TERMOTE 1990, 68.

¹³ TERMOTE 1990, 68.

¹⁴ TERMOTE 1990, 68.

¹⁵ TERMOTE 1992, 221-224.

Figuur 22: De stadsontwikkeling van Ieper in de 11de-13de eeuw (DEWILDE 2015, 6). Legende: 1. Ieperlee; 2. Vallei van de Ieperlee, aangeplempt in 13A; 3. Sint-Maartensmotte en neerhof, 11B; 4. Omwalling van de Sint-Martinus en Sint-Pietersparochie (11de-12de eeuw).

In een recente publicatie lokaliseert M. Dewilde het plangebied binnen de omwalling van de Sint-Martinusparochie uit de 11^e-12^e eeuw. In het rapport dat opgemaakt werd n.a.v. de registratie van de Diksmuidepoort beschrijft M. Dewilde dat bij de omwalling van de stad in de eerste helft van de 13de eeuw (vanaf 1214) een groter areaal werd ingenomen¹⁶. De noordelijke uitbreiding moet volgens hem niet als een aparte fase, beëindigd voor 1285, beschouwd worden, maar als een brede omwallingsbeweging (1214-1267).

Concreet kan op basis van de gangbare theorieën over de stadsontwikkeling van Ieper gesteld worden dat er ter hoogte van het plangebied een hoge verwachting is naar sporen die een bijdrage kunnen leveren tot onze kennis over de vroegste geschiedenis van de stad. Het plangebied situeert zich in de directe omgeving van de Sint-Maartensmotte- en neerhof waarvan het niet uitgesloten is dat deze teruggaat tot een Karolingische fiscus. De zone rondom de motte werd vermoedelijk reeds in de 11^e-12^e eeuw omgeven door de zogenaamde Sceudelgracht. Het plangebied situeert zich hoogstwaarschijnlijk binnen deze burgerlijke nederzetting omgeven door de Sceudelgracht wat impliceert dat er binnen de projectgrenzen een zeer hoge verwachting is naar sporen uit de volle middeleeuwen. Het is tevens niet uitgesloten dat het plangebied voornoemde gracht (deels) aansnijdt. Op het kruispunt van de Diksmuidestraat en de De Volsbergestraat-Henri Cartonstraat werd n.a.v. een vondstmelding een gracht en brugconstructie geregistreerd bij rioleringswerken. Andere aanwijzingen kunnen in de percelering gezien worden, o.a. aan de Korte Torhoutstraat. In de 12^e- en de 13^e eeuw groeide Ieper explosief uit tot een grootstad.

¹⁶ DEWILDE 2015.

1.4.2.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

Ter bestudering van het projectgebied worden hieronder een aantal historische kaarten in beschouwing genomen. Deze kaarten zijn momentopnamen doorheen de geschiedenis en verschaffen ons inzicht in de bebouwingshistoriek van het desbetreffende projectgebied.

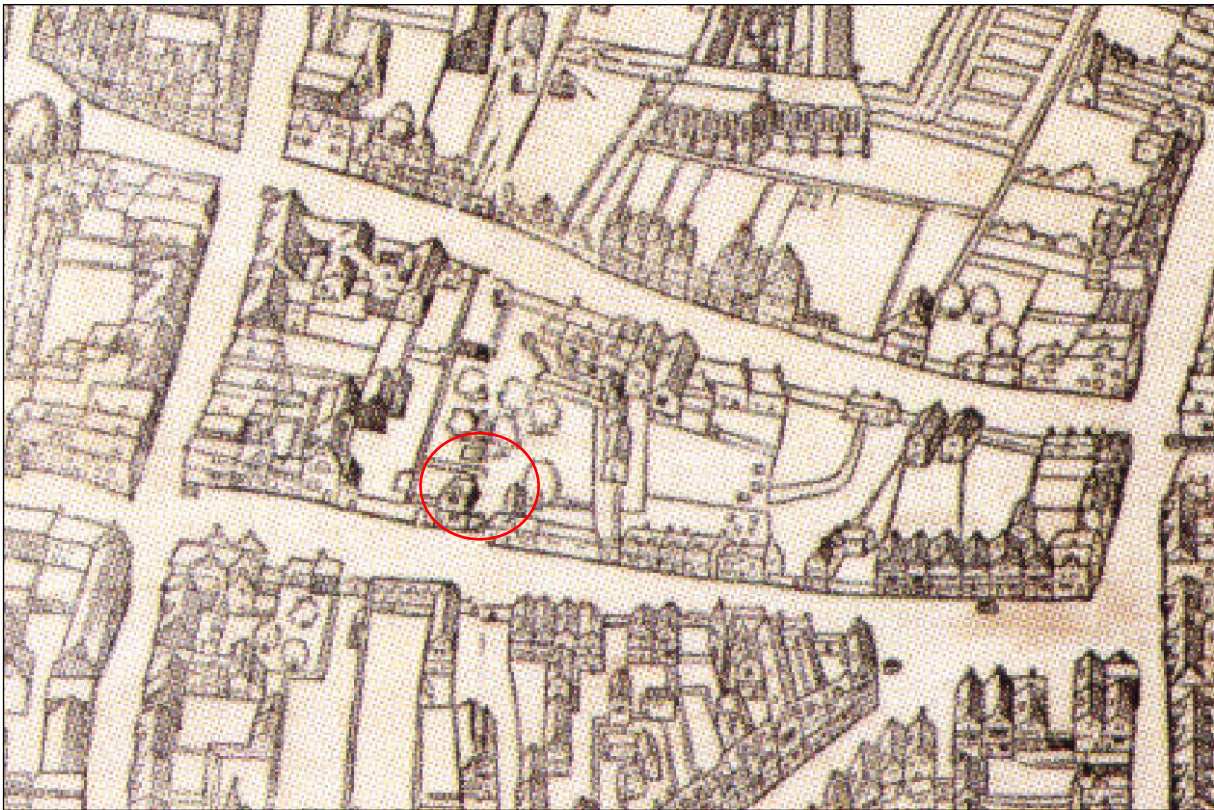
In 1610 maakt Guillaume Du Thielt een gravure op van de stad rond de periode van het beleg van 1383. Vandepereboom, die een biografie van Guillaume Du Thielt heeft opgemaakt, vermoedt dat de gravure is gemaakt naar het ontwerp van een oud schilderij uit 1483.¹⁷ Op het plan van Guillaume Du Thielt is het huidige stratenpatroon reeds duidelijk te herkennen. Het verloop van de Oude Houtmarktstraat, Diksmuidestraat, Cartonstraat en Lange Torhoutstraat is reeds duidelijk waarneembaar. Binnen de projectgrenzen is bebouwing afgebeeld. Ook op het plan van Thévélin-Destrée uit ca. 1500 is binnen de projectgrenzen bebouwing waar te nemen. Deze bebouwing situeert zich aan de straatzijde. Een gelijk beeld is te zien op het plan van Braun & Hogenberg (ca. 1575) en de Sanderuskaart (ca. 1640) en de Ferrariskaart. De functie van de bebouwing binnen de projectgrenzen wordt op geen van de kaarten gespecificeerd en kan op basis van de beschikbare gegevens dus niet bepaald worden.

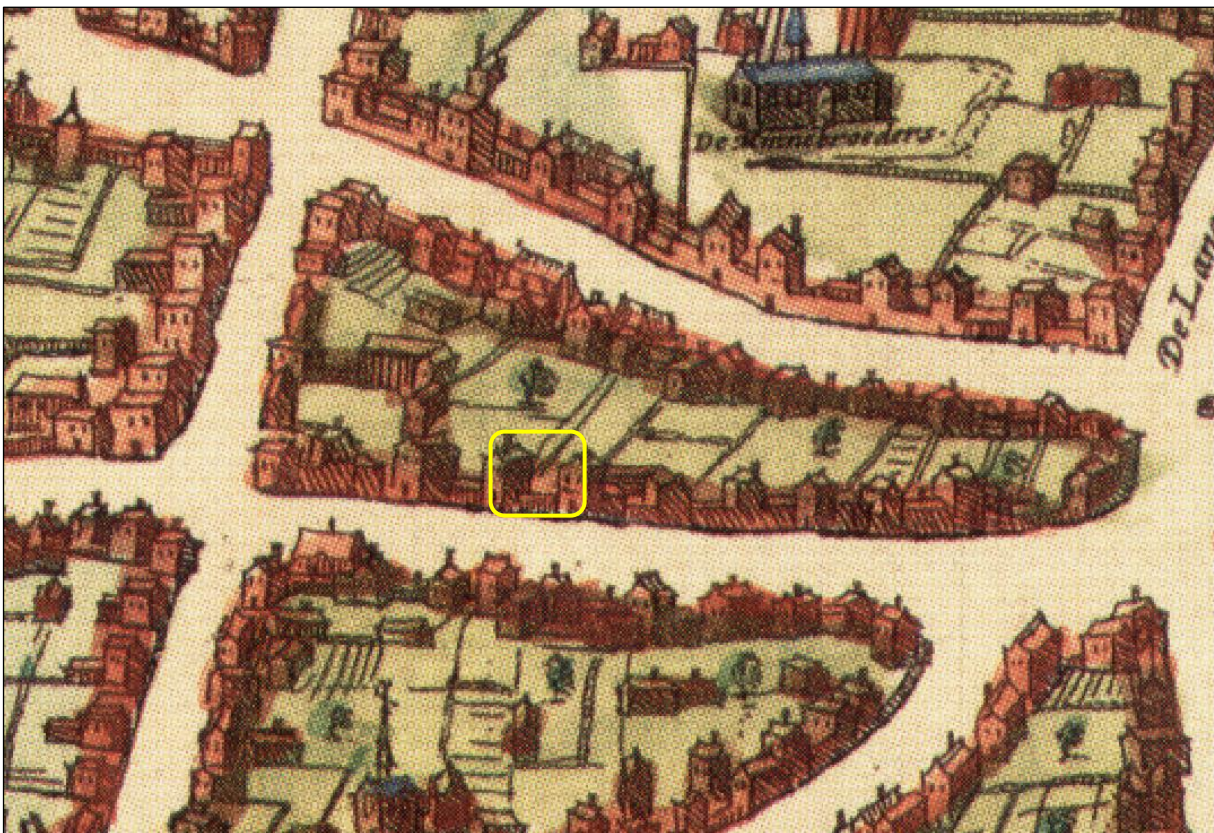
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op het plan van Guillaume Du Thielt, 1610, naar een kopie van 1383 (bron: Stadsarchief Ieper).

¹⁷ Vandepereboom (A.). 1976. Ypres: notices, études, notes et documents sur Ypres. Tuindag et Notre Dame de Tuine. Brussel, Culture et Civilisation, deel 5, p. 89

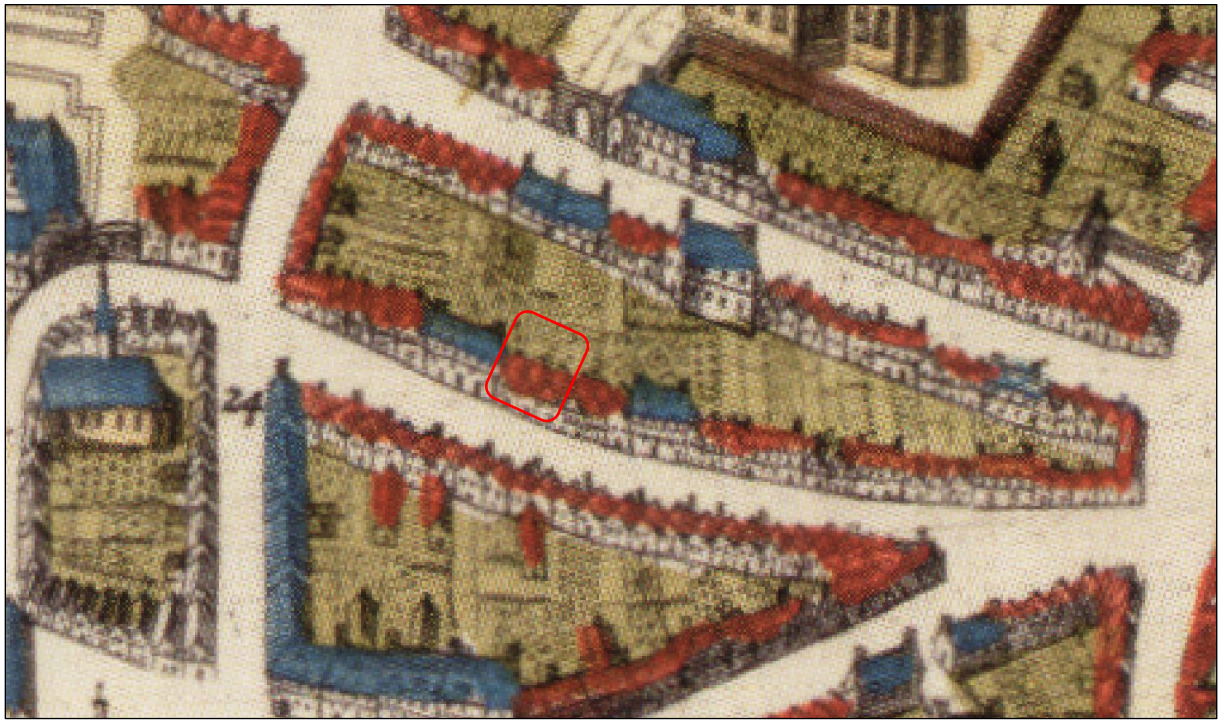

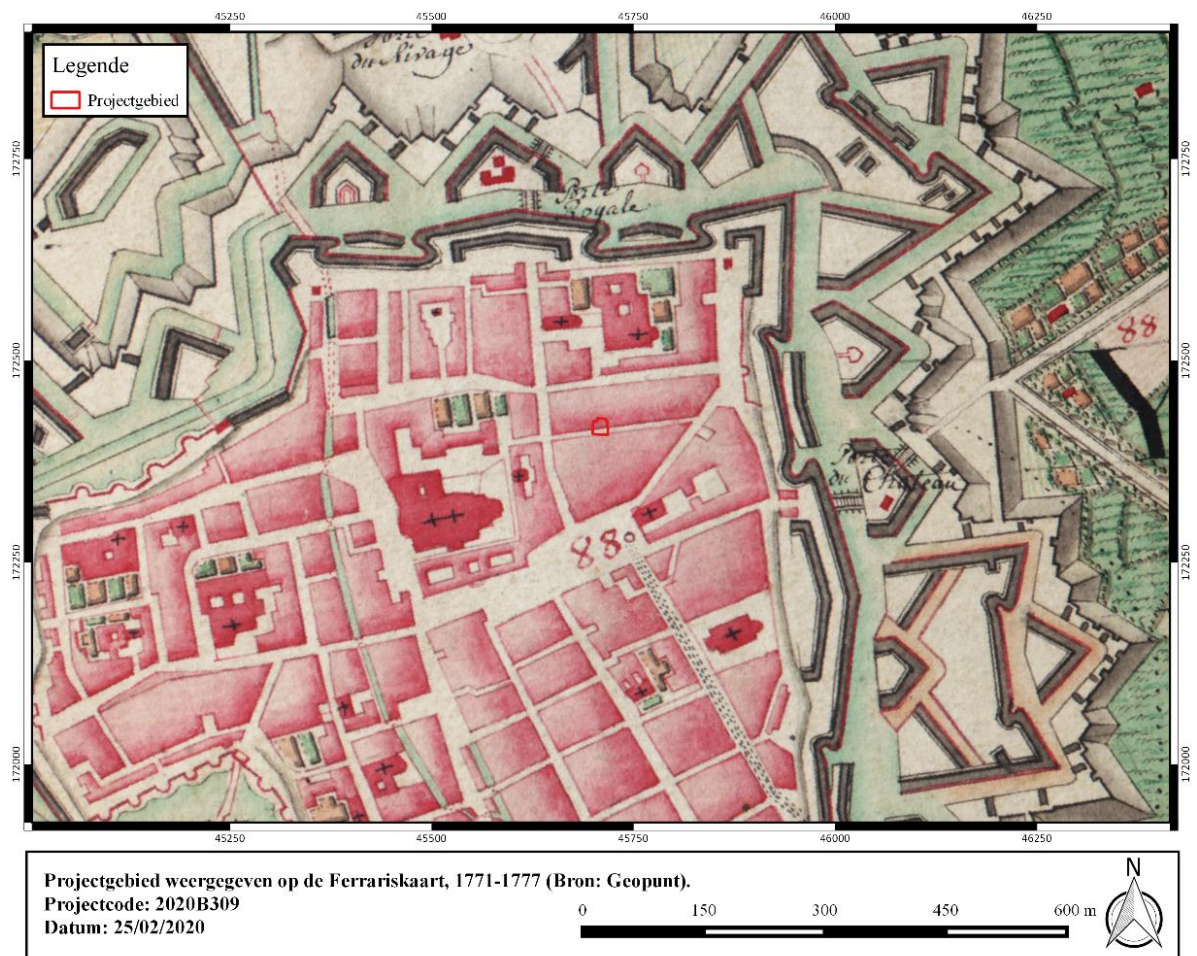
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op het plan van Thevelin-Destrée, ca. 1500 (bron: Stadsarchief Ieper).

Figuur 25: Projectgebied weergegeven op het plan van Braun & Hogenberg, ca. 1575 (bron: Stadsarchief Ieper).

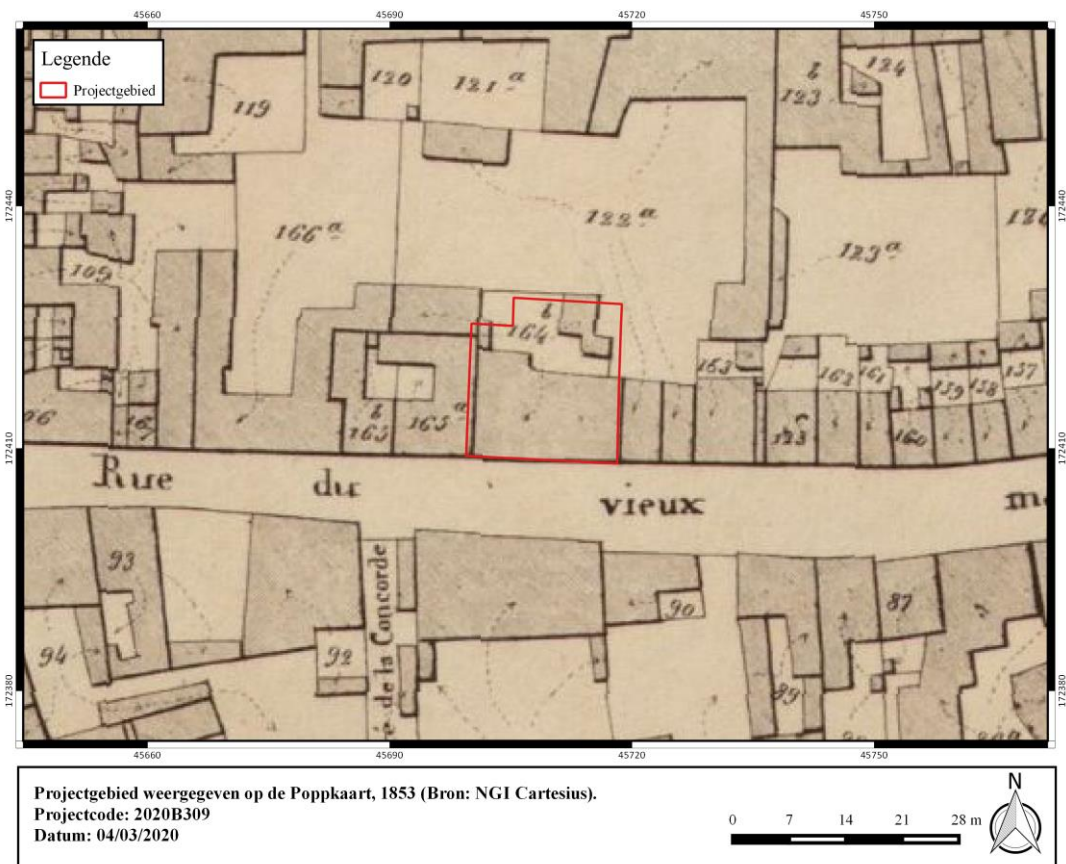
Figuur 26: Projectgebied bij benadering weergegeven op de Sanderuskaart, ca. 1640 (Bron: Geopunt).

Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

Op de Poppkaart is quasi het volledige plangebied bebouwd. Het volledig zuidelijk deel van het terrein wordt ingenomen door een groot rechthoekig gebouw en in het noordoostelijk deel is een L-vormig bijgebouw waar te nemen. De functie van de bebouwing kon niet achterhaald worden. De Oude Houtmarktstraat is op de Poppkaart reeds met deze naam weergegeven.

Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1853 (Bron: NGI Cartesius).

Gedurende de Eerste Wereldoorlog kent de stad Ieper nagenoeg een totale verwoesting, hoewel ze buiten de frontlijn lag. Ter hoogte van Ieper vormde de noord-zuid-frontlijn een deels om de stad lopende oostelijke bocht, de zogenaamde 'Ypres Salient'. Dit gebied vormde samen met de IJzer het kernstuk van de stellingoorlog. Ieper werd als belangrijk knooppunt van het door de geallieerden ingenomen hinterland het doelwit van groots opgezette Duitse aanvallen. Na de Lenteoffensieven in 1918 schoof het front gevaarlijk op richting Ieper en werd de WO I-infrastructuur rondom de stadskern gevoelig uitgebreid. De loopgravenkaart van maart 1918 geeft geen WO I-structuren weer binnen de projectgrenzen.

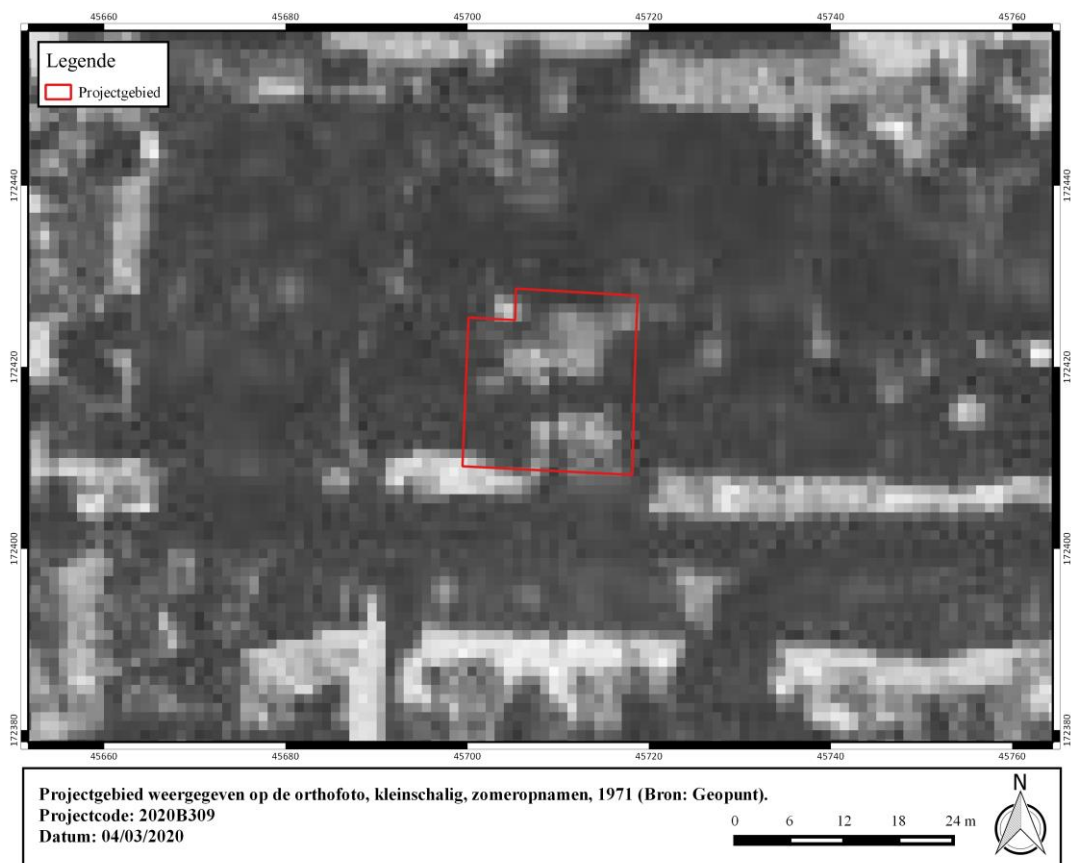

Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart van maart 1918 (Bron: Memory Maps 20-28NW-6-200318-S-Railways).

1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

Het projectgebied is doorheen de jaren op enkele luchtfoto's vastgelegd. De orthofotosequentie geeft een beperkte evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied gedurende de laatste decennia.

Vanaf 1971 tot op heden is het plangebied integraal bebouwd in de vorm van een woning met handelspand. Welke impact de bouw heeft gehad op het eventueel aanwezig bodemarchief is niet gekend. Het gebouwenbestand is op heden niet onderkelderd.

Figuur 30: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

Figuur 31: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 32: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 33: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschlig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 34: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschlig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt).

Figuur 35: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de ontwikkeling van een appartementsgebouw aan de Oude Houtmarkt te Ieper. Om dit te kunnen realiseren dient de bestaande bebouwing vooreerst gesloopt te worden.

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan aangetoond worden dat het archeologisch potentieel van het projectgebied groot is. Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan onderstaande afgeleid worden:

Op basis van de gangbare theorieën over de stadsontwikkeling van Ieper kan gesteld worden dat er ter hoogte van het plangebied een hoge verwachting is naar sporen die een bijdrage kunnen leveren tot de kennis over de vroegste geschiedenis van de stad. Het plangebied situeert zich in de directe omgeving van de Sint-Maartensmotte- en neerhof waarvan het niet uitgesloten is dat deze teruggaat tot een Karolingische fiscus. De zone rondom de motte werd vermoedelijk reeds in de 11^e-12^e eeuw omgeven door de zogenaamde Sceudelgracht. Het plangebied situeert zich hoogstwaarschijnlijk binnen deze burgerlijke nederzetting omgeven door de Sceudelgracht wat impliceert dat er binnen de projectgrenzen een zeer hoge verwachting is naar sporen uit de volle middeleeuwen. Het is tevens niet uitgesloten dat het plangebied voornoemde gracht (deels) aansnijdt. Op het kruispunt van de Diksmuidestraat en de De Volsbergestraat-Henri Cartonstraat werd n.a.v. een vondstmelding een gracht en brugconstructie geregistreerd bij rioleringswerken. Andere aanwijzingen kunnen in de percelering gezien worden, o.a. aan de Korte Torhoutstraat.

Concreet is er binnen de projectgrenzen een zeer hoge verwachting naar bewoningssporen die teruggaan tot de volle middeleeuwen, al zijn ook oudere sporen niet uit te sluiten. Reeds de oudste historisch-cartografische bronnen geven bebouwing weer binnen de projectgrenzen. Op verschillende plaatsen in de Ieperse binnenstad is de laatste jaren zeer duidelijk het fenomeen van de living-floors aangetroffen. De loopniveaus zijn het resultaat van het discontinu aanbrengen van zand of ander materiaal als strooisel binnen de woning. De opeenvolgende niveaus vertegenwoordigen een geleidelijk ophogingsproces, waarbij steeds opnieuw sediment bewust (strooisel) en onbewust (vuil) aangebracht werd in de woning. Als gevolg van de Eerste Wereldoorlog is het archeologisch erfgoed van Ieper afgedekt en is de bewaring van het archeologisch patrimonium over het algemeen zeer goed.

Op basis van de bureaustudie kan gesteld worden dat er binnen de projectgrenzen een vrij hoge trefkans is om interessante sporen aan te treffen. De archeologische sporen kunnen zich manifesteren als funderingen, vloerniveau's, ophogingspakketten, opvullingspakketten, achtererfstructuren, resten van ambachtelijke activiteiten.

2 Bibliografie

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020

AGIV

BOT, B., 2017. Archeologische opgraving, Ieper Janseniusstraat (prov. West-Vlaanderen), basisrapport, Ingelmunster: Monument Vandekerckhove nv.

CORNILLIE J., *Ieper door de eeuwen heen*, Ieper, 1950.

DE GRUYSE, J. & EGGERMONT, S. 2018. Vooronderzoek Ieper Elverdingestraat, Ruben Willaert BVBA.

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

MUS O. 1998, *L'évolution de la ville d'Ypres depuis l'origine jusqu'à 1400*, in: DEWILDE M., ERVYNCK A. & WIELEMANS A. (eds.), *Ypres and the Medieval Cloth Industry in Flanders. Archaeological and Historical Contributions*, 43-56.

TERMOTE J. 1990, Het stadsarcheologisch onderzoek te Ieper in 1988-1989, in: *Westvlaamse archaeologica*, jg. 6, afl. 3, pp. 65-78.

VAN RANST, E. & SYS, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

